www.nanafghan.com

د لمانځه امامت

قاضي محمد حاکم شریعتي

د کندهار پوهنتون د شرعیاتو پوهنځی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

سریزه:

الحمد الله حبب الصلاته والعبادة للمتقین و حبب قلوبهم لانشفال بعبادة رب العٰلمین والصلاة والسلام علی سیدنا و نبینا محمد الذی جعل الصلوٰة عماد الدین وعلی الهِ و اصحابهِ و من دعٰی بدعوةِ الی یوم الدین.

اما بعـــــــــــــــــد:

اما بعد: د خداي شکر او ثنا وایم چي ځمکه او اسمان ئي پیداکړي او داسي نظام ئي درولی چي هغه د بشر د فکر د ساحې څخه وتلی دی.

یعني کوم وخت چي انسان ته فکر پیدا شي چي آیا ددې مخلوقاتو مربي او پالونکی شته؟ که ښه په غور سره فکر وکړو په خپله به انسان ته ثابته شي چي یقیناً دغه نظام او کائنات یو مربي لري او دغه پالونکی او ښتن داسي یو ذات دی چي هیڅ شی ئي د علم څخه بهر ندي.

بلکي تر ټولو ښه معلومه خبره داده چي ددې دنیا نظام د همدغه انسان، حضرت محمد (ص) له خاطره ئي پیدا کړ چي هغه حضرت پیغمبر محمد مصطفٰي (صلی الله علیه و سلم) دی نو دا معلومه سوه چي دغه نظام ئي د انسان له خاطره پیدا کړی دی، په همدې اساس خدای [ج] انسان ته دومره اندازه لوړه مرتبه او منزلت ورکړ چي د دنیا نظام او کائنات دده لپاره پیدا سول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د انسان عزت او مرتبه په ټولو کائناتو کښې لوړه ده خو بالمقابل دغه انسان ته په همدغه اندازه درونډ او لوی مسئولیت ورسپارل سوی دی.

ځکه د خدای [ج] د نظام په ټولو کائناتو کښې یوازي او یوازي انسان دی چي لوي او درونډ مسئولیت ورته سپارل سوي دي.

څرنګه چي عزت او منزلت د انسان لوړ دی نو همدارنګه مکلفیتونه ئي هم لوی او درانه دي. کوم وخت ئي چي انسان پیدا کړ سالم عقل او صحیح فکر ئي ورته ورکړ. ددې په مقابل کښې ئي د اسلام په پنځو بناؤ مکلف کړ، په همدې اساس ئي لومړنۍ بناء د اسلام، لمونځ پر انسانانو فرض کړ، کله چي انسان خدای [ج] پیدا کړی صرف او صرف ئي د دنیا د اغراضو لپاره ندی پیدا کړی بلکي اساسي هدف او مقصد د انسان د پیدا ایښت څخه عبادت دی، چي د عباداتو له شمېرې څخه لمونځ هم دی. لمونځ یو اساسي هدف او عمده عبادت دی لکه څرنګه چي حضرت پېغمبر [ص] فرمائي: [الصلوة معراج المؤمنین] ژباړه: لمونځ د مؤمنانو معراج دراز او نیاز ځاي دی.

نو همدارنګه یو اساسي او عمده نقطه او مسئولیت په لمانځه کي امامت دی لکه څرنګه چي حضرت محمد [ص] فرمائي: الامام ضامن والمؤذن المؤتمن ژباړه: امام ضامن دی او مؤذن امانت اخیستونکی دی دوی دواړه ددې مسئولیت اجراءکولو دنده په غاړه لري.

څرنګه چي مسئولیتونه په هر امر کښې وجود لري نو بناء په همدې اساس ما پخپله همدغه مسئولیت احساس کړ او هغه اصولي مکلفیتونو ته مي غاړه کیښوده تر څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم او ددين زده کړه په ټوله اسلامي نړۍ کښې خپره شي او د اسلامي احکامو رسول ټولي بشري نړۍ ته زموږ اسلامي مسئوليت دی.

زه امید لرم چي دغه لیکنه موجب د خدای [ج] د رضائیت، د علم او پوهني علاقه لرونکي ټولني ته د خدمت جوګۀ چي د ترتیب په هکله ئې په لنډه توګه اشاره کوم مقدمه، درې فصلونه او یوه خاتمه لري چي هر یو فصل په جلا جلا توګه د خپلي موضوع مطلبونه لري. لمړی فصل د لمانځه اهمیت په اسلام کښې ـ د لمانځه د فرضیت حکمتونه ـ د لمانځه د تارك یعني پرېښودونکي حکم د فقهي علماؤ له نظره او همدارنګه دوهم فصل په لمانځه کښې د امامت احکام ـ چي همدارنګه دغه فصل هم د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري.

د امامت تعریف او قسمونه ـ د امامت د صحت شرطونه ـ د امامت مکروهات او هغه اشخاص چي امامت ئې مکروهه دی ـ دریم فصل همدارنګه د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري ـ غوره او بهتره په امامت کښې ـ مقتدیان او امام ـ د تکبیر تحریمې وقت د امام لپاره ـ امام ته د فتحي ورکولو وخت چي د موضوع د روښنائي لپاره په راتلونکو پاڼو کي کافي معلومات دي.

قاضي محمد حاکم شریعتي

و ما ذالك على الله بعزيز

رمضان المبارك ٢٠- ١٤٢٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول فصل

د لمانځه اهميت په اسلام کښې

د لمانځه تعريف او ثبوت په اسلام کښې:

لمونځ په لغت کي دوعا ته وائي يعني هغه دُعاء چي په خير ويل کېږي لکه څرنگه چي خداى [ج] فرمائي: وصل عليهم انَّ صلوتك سكن لهم ([1])

ژباړه: اى محمده [صلى الله عليه وسلم] ته مؤمنانو ته دُعا وکړه يعني دوي ته دعوت ورکړه په خير سره چه دغه دُعا يا دعوت ورکول ستا دوى ته ارامتيا او هوسا ژوند ور په برخه کوي چي ايمان راوړل دي. ليکن ځيني علماء لمونځ په معنٰى د رحمت سره ترجمه کوي، خو د يادوني وړ خبره داده هغه کوم تحقيق چي د لمانځه د لفظ په رابطه په لغوي معنٰى سره د اوسني وخت او عصر علماء او محققين او خصوصاً د مدرسو استادان او محققين پدې رابطه تحقيق کوي دوي وائي چي (صلاة) د لغوي معني په لحاظ په څلورو معنٰى گانو راغلى دى.

١ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) خداى[ج] ته وشي په معنٰى د رحمت دى.

٢ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حضرت محمد [ص] ته وشي په معنٰى سره د درود دى.

---

[1] د توبه صورت ١٠٣ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) عامو مؤمنانو ته وشي په معنٰی د مغفرت راځي.

۴ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حيواناتو لکه ځناور او مرغانو ته وشي په معنٰی د تسبيح او تحليل راځي.

لمونځ په اصطلاح کښې: د فقهي علماؤ په اصطلاح کښې لمونځ هغه خاص قولونه او فعلونه دي چي په تکبير تحريمه سره شروع کيږي او په سلام ګرځولو سره پاي ته رسيږي.

دلمانځه ثبوت په قرآنکريم سره

لمونځ په قرانٰ کريم او د حضرت پيغمبر [ص] حديثو او د علماؤ په اخماع سره ثابت شوي ځکه لمونځ د اسلام داساسي او مهمو بناؤ څخه دی، بل داسي عمل نشته چي په اسلام کښې دي ورته دومره زيات فضيلت او اهميت ورکړی شوی وي. داسي چي خدای [ج] په ځينو ځايونو کي د ذکر سره راوړي لکه خدای [ج] چي فرمائي: **(ان الصلوة تنهٰی عن الفهشاء والمنکر و لذکر الله اکبر)**([1])

ژباړه: چي په تحقيق سره لمونځ انسان د بدو او ناوړو اعمالو څخه ژغوري او د خدای [ج] يادول لوي او غوره عمل دی.

[1] د عنکبوت صورت ۴۵ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په ځینو ځایونو کي ئې د ذکوٰة سره متصل ذکر کړی دی لکه چي فرمائي: **و اقیمو الصلوٰة و اتو الذکوٰة**([1])

ژباړه: تاسي لمونځونه قائم کړی او ذکوٰتونه ورکړی پخپل وخت د ټولو شرطونو سره برابر.

همدارنګه ئې په ځینو نورو ځایونو کښې د صبر سره ذکر کړی دی

لکه چي فرمائي: **واستعینو بالصبر والصلاته و انها لکبیرة الا على الخاشعین** ([2]) **ژباړه:** تاسي کمك وغواړی په صبر او لمانځه سره په تحقیق سره دغه لونځ لوی او دروند بار دی مګر نه په هغه مؤمنانو چي خشوع او عاجزي کوي او د خدای تعالی امورو ته ئې غاړه اینبي وي. همدارنګه په ځینو ځایونو کي د (بر) د نېکو عملونو سره ذکر شوی لکه څرنګه چي خدای [ج] فرمائي: **قد افلح المؤمنون الذین هم في صلاتهم خاشعون**([3]) **ژباړه:** په تحقیق سره خلاصون او بري موندونکي دي مؤمنان، هغه کسان چي په خپلو لمونځونو کښې عاجزي کونکي وي.

د لمانځه ثبوت په حدیثو سره

زیات داسي حدیثونه ذکر شویدي چي د لمانځه ثبوت او یا فرضیت تري څرګندیږي، لکه حضرت ابن عمر [رض] پدې هکله حدیث نقل کړی او فرمائي:

---

[1] د البقره صورة ۱۱۰ ایت.
[2] د البقره صورة ۴۵ آیت.
[3] د المؤمنون صورة ۱ آیت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عن النبي صلى الله تعالىٰ عليه وسلم قال: (بنى الاسلام علىٰ خمس: شهادة ان لا الٰه اِلَّا الله و ان محمد الرَّسول الله ـ و اقام الصلوٰة وايتاءِ الذكوٰة ـ و صوم الرَّمضان ـ و حج البيت من الستطاع اليه سبيلاً) متفق عليه([1]) حضرت عبدالله ابن عمر [رض] د رسول الله [ص] څخه نقل کړيدی چي وائي: رسول الله [ص] فرمائي اسلام په پنځو شيانو بناء دی: شاهدي ادا کول پدې سره چي نشته هيڅ لائق او مستحق د عبادت مگر يو خدای [ج] دي او محمد صلى الله عليه وسلم د هغه را استول شوی رسول دی دلمانځه ادا کول،د زکوٰة ورکول، د روژې نيول، او د بيت الله شريفي حج کول دي هغه چاته چي د لاري د تگ او راتگ توان ولري.

دلمانځه د فرضيت ثبوت دامت په اجماع سره

له درې گونو دلائلو څخه چي د لمانځه ثبوت ورباندي کېږي د علماؤ اجماع ده څکه اجماع د علماؤهم پدې دلالت کوي چي علماء پدې اتفاق لري چي په يوه شپه او ورځ کي پنځه وخته لمونځ فرض سوی دی([2]).

د لمانځه د فرضيت تاريخ:

د لمانځه د فرضيت د وخت په هکله زيات نظرونه او مختلف قولونه موجود دي خو ليکن هغه مختار او غوره مفتىٰ بهِ قول د فقهي علماؤ په نظر دادی چي لمونځ د (ليلية الاسراء) د معراج په شپه د هجرت څخه پنځه کاله مخکي فرض شوی دی خو

[1] الحسين ابن مسعود مشكوٰة المضابيح لمړی ټوك ١٢ مخ اكرميه كتابتون پيښور د چاپ كال ١٣٦٩ ه ش

[2] وهبه زهيلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوك ۴٩٧ مخ حقانيه پيښور ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام برا تاریخ پوهان هم پدې نظر دي چې د لمانځه د فرضیت د تاریخ په نبوي حدیثونو همدغه مفتٰی بهِ قول ثابت دی لکه چي حضرت رسول الله [ص] فرمائي:

فرضت الصلوٰة علٰی النبي صلی الله علیه و سلم الصلات لیلة الاسرٰی به خمسین هم نقصت حتّی جعلت خمساً ثم نوري یا محمد انه لا یبدل القول لدیه و انك بهذا الخمسته خمسین (۲)[1]

حضرت انس [رض] نقل کوي چي فرمائي: په رسول الله [ص] د معراج په شپه پنځوس لمونځونه فرض شول. بیا وروسته کم شول آن تردې چي پنځه لمونځو ته ورسېدل او بیا وویل شول اي محمده [ص] نه تغیر کېږي د خدای [ج] یو قول او تا ته په دغه پنځو لمونځونو د پنځوسو لمونځونو اجر درکول کېږي نو ددغه حدیث د مفهوم څخه معلومېږي چي لمونځ د معراج په شپه فرض سوی دی، لیکن بیا هم علماء پدې هکله مختلف نظرونه لري:

۱- <u>د احنافو علماؤ نظر</u>: د احنافو علماؤ نظر دادی چي لمونځ د معراج په شپه د شنبې په ورځ په اوولسم د روژې یونیم کال د هجرت څخه مخکي فرض سوی.

۲- حافظ ابن هجر [رح]: د حافظ ابن حجر (رح) نظر پدې هکله دادی چي وائي لمونځ په اوه ویشتم د رجب فرض شوی دی او همدغه نظر اکثره علماؤ هم تائید کړی دی چي لمونځ په هر عاقل، بالغ او مسلمان باندي فرض دی نو کله چي واړه هلکان اووه کلنۍ ته ورسېږي(۳). نو دوي باید پدې مامور کړل سي او کله چي لس کلنۍ ته ورسېږي باید پرې ووهل سي بیا هم په یوه شپه او ورځ کي پر یوه مسلمان عاقل بالغ باندي پنځه لمونځونه فرض سوي دي او پدې کي د علماؤ هیڅ خلاف

[2] متفق علیه محمد بن علي شوکائي - نیل الا وطار - لمړی توك ۳۶۱ مخ - دار الجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشته بلکي غیر د هغه فرض سویو لمونځنو څخه نور نه لازمېږي مګر هغه وخت چي یو شخص پخپل ځان باندي نذر کړی وي. نو له دغو پنځو لمونځونو څخه نه کمېږي او نه زیاتېږي. ([1])

ځکه په دې اړوند د حضرت معاذ [رض] حدیث دی چي کله رسول الله علیه وسلم یمن ته ولېږل او ورته وئې ویل چي (اخبرهم ان الله تعالیٰ فرض علیهم خمس صلوٰة في کل یوم و لیلته([2]) یعني ته خبر ورکړه مسلمانانو ته چي په تحقیق سره خدای [ج] په یوه شپه او ورځ کي پر تاسي پنځه وخته لمونځ فرض کړی دی نو د همدغه دلیل پر اساس ئي تعین د عدد هم وسو.

---

۴ وهبه زهیلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوك ۴۹۹ مخ حقانیه پېښور.
۵ امام صنعاني ـ سل الاسلام لمړی ټوك ۱۲۰ مخ بیروت دارالغته ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه د فرضیت حکمتونه

د لمانځه د فرضیت حکمتونه زیات بیان سوي دي چي په مختصر ډول ورته اشاره کوو:

د (شهادتین) د کلیمو څخه وروسته په دوهم قدم کي لوي او دروند مسئولیت لمونځ دی ځکه یو شمېر زیات حدیثونه پکښې راغلي دي چي د هغه جملې څخه د حضرت جابر [رض] حدیث دی ـ چي فرمائي: *عن جابر رضي الله تعالٰی عنه عن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال بین الرجل و بین الکفرترک الصلوٰة* (۱).

<u>ژباړه:</u> حضرت جابر [رض] د رسول الله [ص] څخه روایت کوي چي رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي چي فرق په منځ د یو سړي او په منځ د کفر د هغه سړي د لمانځه پرېښودل دي یعني مطلب دا دی چي د یو شخص د کفر او اسلام تر منځ توپیر په لمانځه سره دی. نو بالاخره مفهوم د دغه حدیث داسي راځي چي هغه څوك چي لمونځ کوي هغه ته مسلمان ویل کېږي او هغه څوك چي لمونځ ئي پرې ایښی وي ددې حدیث څخه ئي کفر ثابتېږي ـ پر دې سربیره بیا هم د علماؤ نظر پدې رابطه زیات تفاوت لري چي په راتلونکو مطالبو کښې به روښانه شي.

همدارنګه لمونځ د خداي [ج] د نعمتونو د شکر اداء کول دي چي علماؤ ئي زیاتي فائدې بیان کړیدي مثلاً لکه اجتماعي ـ شخصي ـ دیني چي په وروستنۍ برخه کښې به ان شاء الله هر یو له دغو فائدو څخه په مفصل ډول سره بیان کړو:

---

۱ متفق علیه ـ الحسین ابن مسعود مشکوٰة المضابیح لمړی توك ۶۱ مخ اکرهیه پېشور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د لمانځه ديني ګټې:

يو له هغه شمېر فائدو څخه ديني فائدې دي ځکه چي لمونځ د خدای [ج] او بنده تر منځ د نژدې والي او پيوستون اړيکي دي.هغه خوند او لذت چي د خدای[ج] او بنده تر منځ په لمانځه کښي دی، په نورو شيانو کي نشته. همدارنګه د خدای[ج] د ربوبيت اظهار، د ژوندانه چارو سپارل، د رحمتونو امېد او د ديانت لاره ده ځکه چي عبادت کول د کاميابۍ او رسته ګارۍ لاره ده يعني د ګناهونو توئېدل دي.

همدارنګه خدای [ج] د لمانځه د ديني فائدې په هکله فرمائي: **[قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون]** (۱)

ژباړه: په تحقيق سره کامياب او لاره موندونکي دي مؤمنان هغه کسان چي دوی په لمونځونو کښي تواضع او عاجزي کوي.

همدارنګه ديني ګټو څخه د لمانځه په هکله زيات حديثونه بيان شوي دي. د بيلګي په ډول يو حديث ذکر کوو تر څو د مدعٰی اثبات وربانديوسي: **[عن ابي هريره رضي الله تعالٰی عنه قال - قال رسول الله صلی الله عليه وسلم ارائتم لو ان نهراء في باب احد کم يغتسل فيه کل يوم خمس مرءاة هل يبقّی من درنه شيء؟ قالو لا يبقّی من درنه شيء قال فکذالك مثل صلاة خمس يمح الله بهن الخطايا]** .(۲)

ژباړه: ايا تاسي خبر ياست که چېري د يوه سړي په دروازه کښي جاري لښتی روان وي- پدې لښتي کښي په يوه شپه او ورځ پنځه ځله غسل کوي ايا کوم چټلي به ددې سړي په وجود کي پاتي سي؟

---

۱ د المؤمنون سوره لمړی آيت.

۲ متفق عليه ـ الحسين ابن مسعود مشکوٰة المضابيح لمړی ټوك ۶۰ مخ اکرهيه پېښور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحابهٔ کرامو ورته وويل نه! ددي سړي په وجود کي به هيڅ چټلي پاته نشي. بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: چي همدارنگه پنځه وخته لمونځونه دي، څوك ئې چي ادا کړي نو ددې لمونځ کونکي په وجود کي به چټلي پاتي نسي او گناهونه به ئي ټول په همدغه لمانځه له منځه ولاړ شي.

بالآخره په نتيجه کي دا خبره معلومه سوه چي د لمانځه د زياتو گټو څخه يوه د يني گټه ده چي په همدې گټې سره گناهونه له منځه ځي او د خدای[ج] په نزد ددې شخص نوره مرتبه لوړېږي.([1])

٢ ـ د لمانځه شخصي گټې:

دا چي د لمانځه گټې د اسلامي فقهي علماؤ زياتی ذکر کړي بلکي ټولو علماؤ هر ډول گټې ذکر کړي چي د هغې جملې څخه شخصي گټې دي. د لمانځه په شخصي گټو سره د خدای [ج] او بنده تر منځ نژدېوالی راځي، څرنگه چي خدای [ج] په دې هکله فرمائي: (**وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون**) ([2]).

ژباړه: ما ندی پيدا کړي پېرياڼان او انسانان مگر د عبادت لپاره مي پيدا کړي چي دوي عبادت وکړي.

دا چي په لمونځ کولو کي د نفس او ارادې تقويه راځي لمونځ کوونکي ته غيرت پيدا کېږي د خدای [ج] په نزد سره. ددونيا څخه ئې زړه پورته کېږي هغه کومي غوښتني چي د انسان دي که نفساني وي لکه مال. دولت، قدرت، چوکۍ دا ټول د لمانځه په سبب سره د انسان څخه لېري کېږي يعني لمونځ کونکی ددې څخه خلاصېږي د گمراهي شيطاني وسوسو او غولولو څخه د لمانځه په سبب سره

١ وهبه زحلي ـ فقهي اسلامي وادېته لمړی ټوك ٥٠٠ مخ حقانيه پېښور ـ ب ـ ت.
٢ د الذاريات سوره ٥٦ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان محفوظ پاته کېږي. همدارنګه په بل ځاي کښې خداي [ج] د لمانځه په هکله فرمائي: **واستعينو باالصبر والصلوة و انها لكبيرة الا على الخاشعين** ([1]).
يعني تاسي كمك وغواړۍ په صبر او لمانځه سره په تحقيق سره دا لمونځ چي دی دا يو لوي او درونډ بار دی مګر نه پر مؤمنانو او مسلمانانو باندي بلکي پر مسلمانانو او مؤمنانو باندي بار او پېټی ندی چي ورسره په تکليف سي ـ بلکي ښکه چي دوي نور هم خوند اخلي د خدای[ج] په اطاعت سره.
لکه څرنګه چي په لمانځه کي راحت، نفسي او روحي آرامي انسان ته حاصلېږي او د غفلت څخه لېريوالی راځي. همدارنګه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل راغلی چي فرمائي: زما ددنيا له شيانو څخه دوه شيان ډېر خوښ دي چي يو ښځي (خپلي مېرمني) او بل خوشبوي يعني عطري شيان دي او زما لپاره د سترګو يخوالی لمونځ دی، يخوالی د سترګو كنايه ده له اوښكو تويولو څخه. په يو بل حديث كي دي ته هم اشاره شوېده چي كه چيري په لمانځه كي د سترګو څخه اوښكي لاړي شي خو غير د اواز پورته كولو څخه وي لمونځ نه فاسدېږي واقعاً چي لمونځ بايد داسي د زړه په حضورسره وشي چي سترګي پكښې يخي شي په همدي هكله په يو بل حديث كي هم دغه عنوان ته اشاره ده لكه په كوم وخت كي به چي په رسول الله صلی الله عليه وسلم خفګان او پريشاني راغله نو رسول الله صلی الله عليه وسلم به حضرت بلال رضي الله تعالی عنه ته وويل چي خوشحاله كړه موږ په لمانځه سره ای بلاله. همدارنګه د لمانځه لپاره ددين علماؤو زيات تكليفونه ايستلي دي بلكي نوشتې ئې پكښې كړي او زياتي فائدې ورته بيان كړي، مثلاً

---

١ د البقره سوره آيت ۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه انسانيت ښودل يوه انسان ته دا واقعي خبره ده چي انسانيت او اخلاق انسان ته په لمانځه کي ښودل کېږي ځکه د لمانځه څخه لوي د راز ځاي بل د انسان لپاره نشته ځکه په بل هيڅ داسي عمل کي د خداى [ج] سره دومره په خفي او پټه اندازه سره راز نشته بلکي د لمانځه د ارکانو او شرطونو څخه ئې اقتباس کېږي. همدارنگه د انسان زړه د خداى [ج] سره تړلى وي د خداى[ج] د طرفه ورته هدايت کېږي صحيح او مستقيم لاري ته انسان برابرېږي.

خو ددې حديث د مضمون په رڼا کي مولانا محمد ذکريا صاحب دهلوي ليکي: وائي لمونځ د خداى [ج] لوى رحمت دى په هر وخت کي چي يو سړى د پرېشانى او خفگان سره مخامخ شي نو دا همدغه معنٰى لري چي د خداى [ج] د لوى رحمت سره مخامخ سوى. نو هر چاته چي د خداى [ج] رحمت مخامخ او د لوى خداى [ج] رحمت پرې وشي نو ايا داسړي ته به بيا پرېشاني اوخفگان پاتي وي؟ بلکي نه و رته پاتېږي.

همدارنگه مولانا ذکريا صاحب د حضرت ابو داؤد رضي الله تعالى عنه څخه د يوه حديث په مضمون کي نقل کوي چي په هر هغه وخت کي به چي سخت او شديد باد ولگېدى نو حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم به جماعت (مسجد) ته تشريف يووړ او لمونځ به ئې شروع کړ تر څو چي به باد نه وو بند شوى او د مسجد څخه به نه وتلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د حضرت ابو داؤد رضي الله عنه څخه د یوه حدیث په مضمون کي نقل کېږي ([1])- چي رسول الله صلی الله علیه وسلم لمړنیو پیغمبرانو هم داغه عادت وو چي په کوم وخت کي به پریشاني ورباندي راغله او ورسره مخامخ به سول دوی به هم مسجد ته تلل او هغه خفګان یا پرېشاني به چي پرې راغلې وه هغه به ئي په لمانځه سره لېري کوله.

همدارنګه د خضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنه یوه ورځ په سفر روان وو په لاره کي خبر سو چي زوي ئې وفات سوی پر اوښ سپور وو له هغه څخه راکښته سو او دوه رکعته لمونځ ئې وکړ لکه څرنګه چي خدای [ج] ماته امر کړی وو ، کله چي د لمانځه د شخصي ګټو اړوند بحث روان دی نو ددې حدیثونو له مضمونو څخه بهتره معلومه سوه چي لموځ دانسان د ټولو امورو لپاره وقار ، سکون او د زړه اطمینان دی ذکر سویو شیانو څخه انسان ته پرې حاصلېږي.

څنګه چي مو پدې اړوند تفصیل ډیر وکړ، ددې ټولو امورو عملي کول ډېر مهم دي بیا هم بعضي مسائل پیدا کېږي د اوسني عصر سره تطبیق کېدای شي. نو په همدې اساس زموږ ددې عنوان بحث ځکه زیات دوام پیدا کړ. ([2])

۳ په ټولنه (اجتماع) کښې د لمانځه ګټې:

یوه له هغو ګټو څخه چي د لمانځه لپاره علماؤ ذکر کړي هغه په ټولنه کي دي چي آیا لمونځ په ټولنه کي څه اثر لري؟ هغه تاثیرات چي په لمانځه سره مرتب کېږي

---

۱ الخاشعین ـ د الخاشعین صحیح معنٰی داده چي دوی خوند اخیستونکي دي په اطاعت د خدای [ج] سره ـ سفیر میر میتن شرفین لومړی ټوك ۳۳ مخ.

۲شیخ الحدیث مولانا محمد ضیا ـ فضائل اعمال لمړی ټوك ۱۳ مخ صداقت پزطریمان اکاډیمي د چاپ کال ۱۹۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه یووالی او ټینګښت د اسلامي عقیدې او د همدې عقیدې تقویه کول د ټولني د خلکو په نفسونو کي.

همدارنګه د اجتماعي یا ټولنیزو چارو تنظیم، تر تیب، د اسلامي عقیدې او فکر یووالی د ټولنیزو اړیکو ټینګښت او یو د بل احوالو څخه ځان خبرول دي. ځکه چي انسان د یوه جسد په مثال سره دی ـ په کوم وخت کي چي د انسان یو اندام مریض شي، ټول جسد د انسان په درد او نالښت سره وي. بناء په همدې اساس لمونځ هم په ټولنیزو چارو کي زیاته همکاري لري لکه څرنګه چي دوکتور وهبه ئې د تعریف په شکل سره بیانوي وائي چي لمونځ د توصل عقد د خدای [ج] او خپل بنده تر منځ راولي، ځکه نو نرم والی د زړه هم انسان ته پیدا کېږي. په کوم وخت کښې چي د زړه د نرم والي آثار پرې مرتب سول نو بیاء په همدې اساس په ټولنیزو چارو کي انسان یو له بل سره همکاري، باالآخره په نتیجه کې اسلامي عقیدې او روحیه د ټولني په خلکو کي قوت پیدا کوي.

همداراز د جماعت په لمانځه کي هم زیات ذکر شوي دي چي د هغه د جملې څخه د یوه قوي صفت جوړول او په ټولنه کي د ټولو غړیو په علی السویه شکل سره ژوند کول دي د توحید د کلیمي یووالی په عامه چارو کي د ټولني د غړیو په شرعي چارو کښې د امیر په پیروي ازموینه ده په هغو چارو کي چي په هغه سره خدای [ج] خوښ وي او هغه اساسي عمده هدفچي د خدای[ج] د رضا سبب ګرځېدلي وي([1])

لکه څرنګه چي مسلمانان په همدې نښه او علامه سره پېژندل کېږي او ددوی تر منځ اړیکي، بلکي معرفت او پېژندګلوی راځي یو د بل د معاملاتو څخه استفاده کوي او د

۱ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوك ۵۰۱ مخ حقانیه پېښور ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښو اخلاقو څخه ئې عبرت او پند اخلي د بې وزلو مسکینانو د احوال څخه ځان خبروي. (۱)

نو بنا په همدې اساس د مسجد تاءسیس د همدغه ډول ګټو څخه دی، یعني د مسجد جوړول او تاءسیس هم پدې هدف سره سوی چي مسلمانان یو دبل د امورو څخه ځانونه خبر کړي او شرعي چاري پکښې اجراء سي لکه لمونځ په جماعت سره دعوت او تبلیغ ـ امر باالمعروف او نهي عن المنکر، د قرآن کریم احکام پکښې بیان سي هغه شرعي خلاوي او نقصانونه چي په خلکو کي وي هدایت ورته ورکړل شي تر څو هغه اصلاح کړي.

همدارنګه پدې هکله زیات حدیثونه بیان شوي چي د هغو څخه د یوه حدیث مضمون را اخلو چي حضرت پیغمبر [ص] فرمائي: (یو مؤمن د بل مؤمن لپاره داسي مثال لري لکه ټولني او یا کورونه چي بعضي ئي بعضي نور تقویه کوي او یو له بل سره تړل سوي وي او یو پر بل محکم وي.)

باالأخره دې نتیجې ته سره رسېږو چي په ټولو اعمالو کي یوازي او یوازي لمونځ دي چي د ټولني په خلکو کي زیات اثر لري.([2])

همدارنګه مولانا محمد زکریا دهلوي صاحب په خپل کتاب فضائل اعمال کي د یوه حدیث مضمون د شمارې په طرز سره لیکي او د لمانځه ټولنیزي ګټي داسي بانوي:

۱- لمونځ د کفر او اسلام تر منځ یوه پرده ده.

۲- لمونځ د مسلمان علامه یا نښه ده.

---

۱ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوک ۵۰۱ مخ حقانیه پېښور ب ـ ت.
۲ لومړنی مرجع لومړی ټوک ۵۰۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- لمونځ شیطان له منځه لېري کوي او انسان د شیطان څخه خلاصوي.
۴- لمونځ د مؤمن نور دی.
۵- لمونځ بهترین جهاد دی.
۶- په هغه وخت کي چي انسان په لمانځه کښي داخل سي خدای[ج] هغه ته زیات متوجه وي.
۷- په هغه وخت کي چي یو انسان لمونځ وکړي او وروسته د لمانځه څخه د خدای [ج] څخه خپل حاجت وغواړي خدای [ج] ئي هغه حاجت پوره کوي.
۸- خدای [ج] د سجدې ځایونه (اندامون) له اوره په امان کړیدي.
۹- په هغه وخت کي چي یو افت د آسمانه څخه راکښته سي خدای (ج) لمونځ کونکی ځیني ساتي، او پر دې سربېره نوري گټي ئې هم زیاتي دي چي پخپل وار سره علماؤ بیان کړي، کېداي سي دا کفایت وکړي او د پوهني علاقه لرونکیو لپاره د خستگۍ سبب ونه گرځي. ([1])

دلمانځه د تارک (پرېښودونکي) حکم

لمونځ په چا فرض دی: د لمانځه پرېښودونکي لپاره په قرآن کریم او نبوي صلي الله علیه وسلم حدیثونه او اسلامي فقه کي زیات مفصل او مشرح احکام او عذابونه بیان سویدي.

---

۱ مولانا محمد زکریا دهلوي فضائل الاعمال لومړی توک ۲۶-۲۷ مخونه صداقت پرنتز پیمان اکاډمي پېښور دچاپ کال ۱۹۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول ضرور داده چي معلومه کړو ترڅو مستحق ددې فريضې څوك دی او لمونځ په چا فرض سوی دی چي په نتيجه کي دا حکم په يوه سړي وکړو چي آيا دا شخص د لمانځه پرېښودونکی دی او که نه؟

دا خو يو روښانه حقيقت دی او پدې دعلماؤ اتفاق سوی دی چي لمونځ په عاقل ـ بالغ ـ مسلمان ـ طاهر (يعني دحيض، نفاس څخه به خلاص وي او بې هوشه به هم نه وي) پدې نوع خلکو لمونځ فرض سوې ځکه چي لمونځ يو بدني عبادت دی چي نيابت نه قبلوي نه صحيح کېږي چي يو شخص د بل شخص لمونځ اداء کړي.([1])

همدارنګه استاد شيخ سيد سابق [رح] پدې هکله په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکلي او يو حديث د نيل الاوطار څخه په لاندينيو الفاظو نقل کوي:

عن عائشة رضي الله تعالٰى عنها عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (رفع القلم عن ثلاث ـ عن النائم حتّٰى استقظ، و عن الصبي حتّٰى يحتلم و عن المجنون حتّٰى يعقل. (رواه احمد واصحاب السنن والحاكم.)(۲)

ژباړه: د حضرت عائشې رضي الله تعالى عنها څخه روايت سويدی وائي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي چي قلم له دريو کسانو څخه پورته سوی ۱ـ ويده سړی تر څو بيداره سوی نه وي ۲ـ وړوکی هلك تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلی ۳ـ لېوني تر څو چي جوړ سوی نه وي. (رفع القلم) کنايه د عدم مکلفيت څخه ده ددې حديث څخه بهتره معلومېږي چي لمونځ په ټولو مسلمانانو فرض سوی مګر نه هغه کسان چي د پورتني حديث ورڅخه استثناء کړې او يا مثلاً د فقهي فروعو ترې استثناء کړې لکه صاحب العذره، حيض، نفاس او داسي نور.

---

۱ دوکتور وهبه زحلي فقه اسلامي وادیته لومړی ټوك ۵۰۲ مخ حقانیه پېښور ب ـ ت.
۲محمد بن علي شوکافي نيل الاوطار لومړی ټوك ۳۷۸ مخ دارالجليل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته یاد شوي کسانو ته د موجوده عذر په اساس مکلفیت نه ورته متوجه کېږي.
خو ددې څخه علاوه په ټولو مسلمانانو لمونځ فرض سوی دی غیر له فرق څخه او د لمانځه پرېښودونکي ته خداي [ج] لوي او عظیم عذاب بیان کړی دی چي په راتلونکي مطلب کي به ان شاء الله په مفصله توګه بیان شي. لومړی مو دا یاد کړل چي آیا د لمانځه د فرضیت حکم چاته متوجه او مخاطب پرې ثوك دی.
غواړو چي په هغه موضوع سره بحث وکړو چي د لمانځه پرېښودونکی د فقهي علماؤ له نظره څه حکم لري. دا خبره د اسلامي فقهي علماؤ ثابته کړې او د علماؤ اتفاق (اجماع)پرې شوي چي څوك د فرضیت د لمانځه څخه منکر سي نوموړی شخص کافر او مرتد ګڼل کېږي. ځکه ددې په خاطر چي د لمانځه فرضیت په قطعي دلائلو لکه قرآن ـ سنت ـ اجماع ثابت سوي بلکي هغه څوك ئې چي د سستۍ یا اهانت له وجهي پرېږدي ذکر سوی شخص فاسق ګڼل کېږي او پرېښودونکي د لمانځه د نیوي او اخروي عذابونه واجبوي هر چي اخروي عذابونه دي لکه پدې اړوند چي خدای [ج] فرمائي: (ماسلككم في سقر؟ قالو الم نك من المصلين) ([1])
ژباړه: وبه وائي منکران د مؤمنانو په ځواب کي چي نه وو موږ په دُنیا کي له لمونځ کونکیو څخه. همدارنګه خدای [ج] د لمانځه د پرېښودونکي لپاره په بل آیت کي داسي عذاب بیان کړی دی (فويل اللمصلين الذين هم عن صلوتهم ساهون)([2])
یعني پس هلاکت کنده ددوزخ یا خرابي لپاره د لمونځ کوونکي هغه کسان چي دوي دخپل لمانځه څخه غافله او بې خبره وي. (په خپلو اوقاتو او ادابو سره ئې نه

---

۱ د المدثر سوره ۴۳ آیت.
۲ د الماعون سوره ۵-۴ ایتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اداء کوي، همدارنګه حضرت پيغمبر صلی الله عليه وسلم د لمانځه د پرېښودونکي په هکله د يوه حديث په مضمون کي پداسي الفاظو سره عذاب بيان کړی: حضرت رسول اکرم صلی الله عليه وسلم فرمائي! ځوك چي په قصد سره لمونځ پرېږدي د خدای [ج] او رسول الله صلی الله عليه وسلم د زمې څخه خلاص شو.

په همدې ډول د لمانځه د پرېښودونکي اړوند يو شمېر احاديث را اخلو تر څو موضوع ښه روښانه شي:

١- عن جابر رضی الله تعالی عنه قال قال رسول الله صلی الله عليه وسلم: (بين الرجل و بين الکفر ترك الصلوٰة) ([1])

ژباړه: حضرت جابر رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي وائي چي د يوه سړي او دهغه د کفر تر منځ فرق په لمانځه سره دی يعني دمسلمان او کافر تر منځ فرق لمونځ دی. ددې حديث څخه په صراحت سره استنباطېږي چي ځوك لمونځ نه کوي هغه کافر ګڼل کېږي.

٢ ـ قال محمد بن نصر المروزي سمعت اسحاق يقول: صح عن النبي صلی الله عليه وسلم (ان تارك الصلاة کافر.) ([2])

ژباړه: محمد د نصرمروزي زوی وائي چي ما د اسحاق څخه اوريدلي دي چي ددې حديث صحت د رسول الله صلی الله وسلم څخه سوی چي فرمائي (پرېښودونکی د لمانځه کافر دی).

همدارنګه شيخ سيد سابق په خپل کتاب فقه السنة کي ليکلي چي: زيات اهل علم پدې نظر دي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غير له عذر څخه حتٰی تر دې

---

١ الحسين ابن مسعود ــ مشکوٰة المصابيح ــ لومړی ټوك ٦١ مخ ـ اکرميه پېښور د چاپ کال ١٣٦٩ ه ش.
٢ محمد بن علي شوکاني ــ نيل الاوطار ــ لومړی ټوك، ٣٧١ مخ ــ دارالجمل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوري چي وخت ئي هم تير شي نو نوموړی د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم په نزد سره کافر ګڼل کېږي. همدارنګه شیخ سید سابق زیاتوي چي زه د چا په مخالفت نه یم پوه سوی، د صحابه کرامو څخه نوموړی زیاتوي چي منذري په ترغیب الترهیب کي لیکلي چي یوه ډله له وروستنیو صحابه کرامو څخه پدې نظر دي چي څوك لمونځ په قصد سره پرېږدي ترڅو ټول وخت د لمانځه تیر شي دا شخص کافر ګڼل کېږي. ددې شمېرې صحابه وو څخه عمر بن خطاب. عبدالله ابن مسعود. عبدالله ابن عباس. معاذ بن جمل. جابر بن عبدالله دي.([1]) خود فقهي علماؤ د شمېرې څخه احمد بن حنبل، اسحاق بن راهویه. عبدالله بن مبارك نخعي. حکم بن عتبه. ابو داؤد الطیالسي او داسي نور هم شته چي دا نظریه ئې نوره هم ټینګه کړې او فتوی ئې پرې ورکړې چي دلمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر دی. بلکي نور احادیث هم پدې هکله زیات ذکر شوي دیچي د هغوي له دلالت څخه هم دا معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او مرتد ګڼل کېږي.([2])

همدارنګه کوم وخت چي موږ دا حدیثونه ذکر کړل چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره مرتد یا کافر ګڼل کېږي، نو ضرور خبره داده چي آیا وژل د ذکر سوي شخص څه حکم لري؟ که چېري دا پرېښودونکی د لمانځه په قصد سره څوك ووژني؟ یو شمیر علماء د بعضي حدیثونو د ښودني په اساس سره د لمانځه پرېښودونکی وژل په قصد سره جوازورکړی که څه هم د مذهبونو په هکله به ان شاالله په راتلونکي کي په د هر مذهب د عمل سره سم دا مسائل ټول وڅېړل شي خو

١ سید سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ٩٢ مخ ـ دارالفکر ـ د چاپ کال ١٤٠٣ څلورم چاپ.
٢ شیخ سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ٩٢ مخ ـ دارالفکر ـ د چاپ کال ١٤٠٣ څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا هم د هغې شمېرې حدیثونو څخه یو تعداد پدې ځاي کي د مثال په توګه ذکر کوو تر څو ددې مسئلې نتیجه صحیح او مثبته معلومه شي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او یا مرتد ګڼل کېږي.

اوس غواړو چي یو تعداد هغه حدیثونه ذکر کړو چي د لمانځه د پرېښودونکي وژل فقهي علماؤ واجب ګڼلي.

۱ـ عن ابن عباس رضي الله تعالی عنه ـ عن النبي صلی الله علیه و سلم قال: (عرٰی الاسلام و قواعد الدین ثلاثة: علیهن اسس الاسلام من ترك واحدة منهن فهو بها کافرحلال دم: شهادة ان لا اله الا الله و صلوٰة مکتوبته و صوم رمضان رواه ابو یعلي باسناد حسن و في روایته اخرٰی (من ترك منهن واحدة بالله کافر لا یقبل منه صرف و لا عدل([1]). و قد حل دمه و ماله)

ژباړه: حضرت ابن عباس [رض] د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه نقل کوي: وائي چي رسول الله صلي الله علیه وسلم فرمائي: د اسلام غوټې او ددین قاعدې دري شیان دي چي په همدې غوټو او قاعدو سره اسلام بناء سوی دی. څوك چي یو له دې قواعدو او بناؤ څخه پرېږدي همدغه شخص کافر ګڼل کېږي او د وینې تویول ئې حلال دي. هغه قواعد او بناؤي عبارت دي له:

۱. شاهدي ورکول پدې چي نشته هیڅ معبود په حقه مګر یو خدای [ج] دی.

۲. فرض شوی لمونځ دی.

۳. روژه نیول دي. او په بل روایت کي راغلي څوك چي یو له دې دریو شیانو څخه پرېږدي ذکر شوی شخص په خدای [ج] سره کافر دی.

---

۱ صرف والعدل: قبول به نشي تري فرضونه او نفلونه ئي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرنګه چي پدې حديث کښې درې شيان ذکر شوي يو د هغه شمېرې ځخه لمونځ دی. ځرنګه چي ددې حديث د مفهوم ځخه معلومېږي همدارنګه ذکر شوی حديث د هغه تعداد علماؤ دليل دی چي د لمانځه پرېښودونکی ته کافر وائي نو بناءً ددې حديث په دليل سره د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي. همدارنګه پدې مورد بل حديث هم راغلی چي په همدغه مدعي د ثبوت دليل دی.

٢ــ عن ابي سعيد قال ــ بعث علّي وهو باليمن ــ الي النبي صلى الله عليه وسلم بذهبية [1] فقسمهاــ بين اربعته فقال يا رسول اتق الله ــ فقال (و يلك او لست احق اهل الارض ان يتقّى الله؟). و لى الرجل قال خالد بن وليد يا رسول الله الا اضرب عنقه ؟ فقال لا له ان يكون يصلى. فقال خالد و كم من رجل ـ يقول بلسانه ما ليس في قلبه فقال النبي صلى الله عليه وسلم (اني لم اومر ان انعقب ([2]) عن قلوب الناس ولا اشق بطونهم (مختصر من حديث البخاري ومسلم) ([3])

ژباړه: حضرت ابي سعيد رضي الله تعالى عنه روايت کړی وائي حضرت علي [رض] د رزو (طلا) يو ټوټه رسول الله [ص] ته راولېږله په هغه وخت کي چي نوموړی صحابي [رض] په يمن کښې وو بيا حضرت رسول الله [ص] د ځلورو نفرو تر منځ تقسيم کړه، يو سړی ددوي ځخه پورته شو وئي ويل: ای د خداي (ج) رسوله [ص] د خدای (ج) ځخه وېرېږه. رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وويل: (هلاکت دي وي تا لره آيا زه نه يم ډېر اولــی او احق په اهل د ځمکي کښې د خدای (ج) ځخه وېرېدونکی بيا دا شخص ولاړ سو د ځاي ځخه ئي حرکت وکړ ـ خالد بن

---

١ ذهبيته ـ د زرو ټوټه (طلا) چي مذکر او مؤنث دواړه راځي او جمع ئي اذهاب ـ ذهوب ـ ذهبان هم راتلای شي. يؤس معلوف المنجد فى اللغة ــ لومړی ټوك، ٢٤٠ مخ ـ چاپخانه معراج، د چاپ کال ١٣٦٧ ه.

٢ اثقب: سوچه او پاك.

٣ محمد بي علي شوکاني ـ نيل الاوطار ـ اومړی ټوك، ٣٦٧ مخ، دارالجيل بيروت ـ د چاپ کال ١٩٧٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولید رسول الله [ص] ته وویل: آیا زه ددې سړي سر پرې نکړم؟ رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وویل نه! (ښائي دا شخص لمونځ کونکی وي) بیا حضرت خالد بن ولید رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وویل: ډېر خلك دي چي دوی په ژبه یو شی وائي او په زړونو کښي ئي هغه شی نه وي. رسول الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کي ورته وویل: زه نه یم ماءمور سوی چي د خلکو ګېډي پرې څیري کړم او له زړونو څخه ئي چرك وباسم.

دا حدیث پدې سره دلیل دی چي لمونځ منع کونکی دی د انسان د وژلو څخه خو وژل ئې جواز نلري ځکه مانع د دې شخص د وژلو لمونځ وګرځېده او بل دلیل پدې سره دی چي د لمانځه پرېښودونکی واجب القتل دی باید ووژل سي. کېدای سي پدې هکله همدغه اندازه تحقیق کفایت وکړي او د فقهي اسلامي علماؤ نظرونه پکښې په مفصل او مشرح توګه بیان کړو چي ایا دوي په خپل منځ کي پدې هکله څه نظر لري؟ هغه داچي د لومړنیو حدیثونو څخه دا معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غیر له عذر څخه کافر ګڼل کېږي وژل ئي جواز لري بلکه کومه ګناه هم پکښې نشته لکن بیا هم علماء پدې هکله ځانګړي نظـــــرونــــــه لــــــري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي فقهي د علماؤ نظرونه د لمانځه د پرېښودونکي په هکله

لکه څرنګه مو چي لومړی حديثونه او آياتونه ذکر کړل چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره په صريح ډول سره د هغه کفر ثابتېږي او د لمانځه پرېښودونکي (قتل) يعني وژل ئې جواز لري او بلکي واجب القتل دی.

لکن بيا هم ځيني علماء يا مذهبونه پدې سره توافق نلري ځکه چي دوي د خپلو استنباط شويو دلائلو سره استناد کوي. نو غواړو د علماؤ مناظرې يا اختلاف د نظر چي پدې هکله منځ ته راغلی دي په مفصله توګه بيان کړو:

۱- د حضرت امام اعظم ابو حنيفه [رح] مذهب:

پدې هکله امام صاحب وائي چي د لمانځهٔ پرېښودونکی د سستۍ او تکاسل له وجهي څخه فاسق ګڼل کېږي- ددې شخص لپاره ضرور ده چي بندي کړل شي او ښه ټينګ وټکول شي، حتٰی چي ويني ترې رواني شي او لمونځ بيرته شروع کړي او توبه وباسي که چېري بالفرض لمونځ ونکړي او توبه هم ونه باسي په حبس يا بنديخانه کښي دي واچول شي تر څوچي په همدې حبس کي مړ شي. خو د روژې پرېښودونکی هم پدې شان حکم لري او هر چي ثبوت د کفر او يا د وژلو صورت دی لکه څرنګه چي مخکی هم ورته اشاره وسوه چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او مرتد ګڼل کېږي. بلکي واجب القتل دی.

که چېري د سستۍ له کبله لمونځ يا روژه پرېږدي کافر نه ورته ويل کېږي تر څو چي صريح انکار ترې ونکړي، يا مثلاً په سپکه سترګه ورته ونه ګوري چي په همدې ډول د لمانځه پرېښودل او يا د روژې خوړل بغير د عذر څخه دی. ځکه د امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب [رح] دلیل پدې اړوند دا حدیث دی(لا يحل دم امرئ مسلم الا باحدي ثلاث- الثيب الزاني والنفس بالنفس والتاك لدينة المفارق بالجماعة) ([1])

ژباړه: حلال ندی د مسلمان دويني تويول مګرد دريو عملونو په تر سره کولو:

۱- سپينږيری زاني.

۲- د مسلمان په وژلو سره.

۳- د مسلمانانو د ټولني څخه جلا کېدل.

ددې حديث د مفهوم څخه معلومېږي چي وژل او قتل ئې جواز نلري.

همدارنګه د امام صاحب نظر چي يو لمونځ کونکي ته د لمونځ کونکي لقب ورکول کېږي په څلورو شرطونو حکم کېږي:

۱- لمونځ کول په خپل وخت سره.

۲- اذان کول په خپل وخت سره.

۳- لمونځ کول په جماعت سره.

۴- سجده د تلاوت کول په وخت د اورېدلو د ايت د سجدې کښي.

۲. د امام احمد بن حنبل مذهب

د حضرت امام احمد بن حنبل مذهب د لمانځه پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي قوي او غوره قول دی. ([۲])

اول: مسئله دکفر: د نوموړي امام په مذهب کافر ګڼل کېږي.دوهم: مسئله د قتل يا وژل د لمانځه پرېښودونکي په قصد سره: نوموړی وائي چي د لمانځه

۱ محمد بن علي شوكاني ــ نيل الاوطار ــ لومړی ټوك ۳۷۰ مخ دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳.
۲ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی توك ۵۰۳ مخ حقانيه پېښور ب- ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښودونکی باید ووژل شي بلکي دا وژل ئي په نسبت د کفر سره دي ځکه چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي، نو بناء په همدې اساس باید ووژل شي ځکه چي دا شخص کافر او یا مرتد دی د کافر او مرتد دواړو وژل جواز لري او بلکي واجب القتل دي.

بناء په همدې اساس د وژلو دلیل ئي خدای [ج] فرمائي: (فاذا انسلخ الشهر الحرم فا قتلوا المشرکين حيث وجدتموهم و خذوهم واحصروهم واقعدوالهم کل مرصد فان تابو واقامو الصلوٰة و اتوالذکوٰة فخلو سبيلهم ان الله غفور الرحيم) –([1])

ژباړه: هغه وخت کښې چي تېري سوي میاشتي د حرام نو پس تاسي ووژني مشرکان په هر هغه ځاي کښې چي تاسي پیدا کړل او ویې نیسۍ او کلابند (محاصره) ئي کړی کړی او وتړی هر ځاي د ګرځېدو ددوي که ئي چېري توبه وایستله او لمونځ ئي قائم کړ او زکات ئي ورکړ نو بیا دوي پرېږدی په تحقیق سره خداي[ج] ډېر مغفرت کوونکی او مهربانه دی.

ددې آیت څخه په صریح ډول سره معلومه سوه چي څوک لمونځ پرېږدي هغه ته (خلی) یعني د خلاصون لاره نشته او په هغه خپل سابقني حال سره پاتي کېږي چي هغه د ویني تویولو روا والی دی. همدارنګه پدې اړوند یو حدیث را اخلو: (بين الرجل و بين الکفر ترك الصلوٰة)

ژباړه: حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: د یو شخص د اسلام او کفر تر منځ توپیر لمونځ دی. همدارنګه بل حدیث د حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم دی چي فرمائي: (العهد الذي بيننا و بينکم الصلوٰة فمن ترکها فقدکفر) ([2])

١د التوبه سوره – الآیت ٥
٢ محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار لومړی ټوك٣٧٢ مخ – دار الجيل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣م .
٣شيخ سيد سابق – فقه اسنة – لومړی ټوك ٨٢ مخ – دارالفکر د چاپ کال ١۴٠٣ ځلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: هغه عهد او هغه نښه چي د مسلمانانو او کفارو تر منځ ده هغه لمونځ دی.
هر څوک چي لمونځ پرېږدي هغه شخص کافر ګڼل کېږي. همدارنګه زيات دلائل امام احمد بن حنبل پدې هکله ذکر کړی چي ځيني دلائل د مدعٰی د ثبوت لپاره دي او ځيني نور ئې د تقوٰی او تائيد لپاره دي لکن د يادوني وړ داهم ده څرنګه چي شيخ سيد سابق [رح] په خپل کتاب فقه السنة کښې د امام شافعي [رح] او امام احمد بن حنبل [رح] تر منځ مناظره نقل کړي هغه مناظره ددوي تر منځ په مذهبي او مسلکي دلائلو بناء ده (امام شافعي [رح] وويل ای احمده ايا ته دا خبره کوې چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي؟ ده په ځواب کي ورته وويل چي بلې! هو کافر ګڼل کېږي بيا امام شافعي [رح] ورته وويل چي ولي مسلمان ورته وائي؟ امام احمد بن حنبل [رح] ورته وويل دا ځکه چي لمونځ کوي بيا امام شافعي ورته وويل چي د کافر لمونځ خونه صحيح کېږي ددې په ځواب کي امام احمد بن حنبل ساکت او چوپ پاته سو.
بنا په همدې سره هر يو مذهبي او فقهي عالم د خپل ځان سره يو شمېر دلائل لري تر څو د جانب مقابل ځواب پري وويلای شي ([1]).

۳) د حضرت امام شافعي [رح] او امام مالک [رح] مذهبونه د لمانځه د پرېښودونکي په هکله:

امام شافعي اوامام مالك [رح] د لمانځه د پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي د لمانځه پرېښودونکی ته کافر او مرتد نه ويل کېږي او په وژلو کښې ئې دوي هم موافق دي خو د حد جاري کولو په نامه سره وژل کېږي د کفر اصطلاح نه ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارول کېږي- نور يو ډول تعذيب دي ورته ورکړل شي د نورو حدونو په شان سره لکه د حد زنا يا غلا تعذيب البته دا احکام ئې په ژوند پوري تړلي دي. بلکي يو نوع احکام نور هم سته چي هغه وروسته له مرگ څخه پري اجراء کېږي.

نومورې علماء وائي چي وروسته له مرگ څخه دي غسل ورته ورکړل شي او جنازې لمونځ دي پرې اداء کړل شي. د مسلمانانو په شکل دي د هغوي په مقبره کي خښ کړل شي – اما کومه خبره چي د وخت ورکولو ده، ځيني علماء وائي چي وخت دي ورته ورکړل شي تر څو دا شخص توبه وباسي لکه مرتد شخص ته چي وخت ورکول کېږي ترڅو دا مرتد شخص توبه وباسي خو د وخت ورکولو مسئله تر څو چي توبه وباسي د امام شافعي [رح] بلکي د ټولو جمهورو علماؤ په مذهب مستحب او نېك کار دی، او هر چي مرتد ته وخت ورکول کېږي هغه واجب دي بايد ضرور وخت ورته ورکړل شي – او توبه وباسي تر څو د اور د سخت عذاب څخه خلاص شي دليل ددې علماؤ پدې ذکر شوي حکم کښې چي د لمانځه پرېښودونکی کافر نه گڼل کېږي:

لمړی – د قرآنکريم دا آيت دی لکه چي خداي [ج] فرمائي: ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر ما دون ذالك لمن يشاء ([1]). ژباړه: په تحقيق سره خدای [ج] مغفرت نه کوي هغه چاته چي شريك ئې نيولی وي د خدای [ج] سره او مغفرت کوي ماسوی د شرك څخه هغه چاته چي خوښه او رضا ئې شي.

دوهم – حديث: همدارنگه يو شمېر حديثونه پدې هکله نقل شوي چي د هغه جملې څخه د مثال په ډول ذکر کوو:

[1] د النساء سوره – ۱۱۶ آية.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت ابي هريره رضى الله تعالى عنه څخه روايت شوى چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: (ان اول ما يحاسب به البعيد يوم القيامة الصلاة المكتوبته فان اتمها الا نقيل: انظرواهل له من تطوع؟ فان له من تطوع اكملت الفريضة من تطوعه الم يفعل سائر الاعمال المفروضته مثل ذالك) – رواه احمد وانسائي و ابو داؤد و ابن ماجة –([1]).

ژباړه: د حضرت ابي هريره رضي الله تعالى عنه څخه روايت شوى چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: اول هغه څه چي په ورځ د قيامت د خداى [ج] له طرفه د خپل بنده سره محاسبه کېږي هغه لمونځ دى که چېري پوره کړى وي او که ئې نوي پوره کړې نو وبه ويل شي تاسي وګورئ آيا ددې سړي د نېکو عملونو يعني نفلونو څخه کوم شى شته که چېري ئې نفلونه درلودل هغه فرضونه پرې پوره کوي وروسته نور عملونه هم پدې د ستور سره اجراء کېږي لکه د لمانځه صورت چي وښودل شوه.

د حضرت امام شافعي او امام مالك رحمهماالله استدلال د قرآنکريم او نبوي حديثونو څخه پدې هکله دي چي د لمانځه پرېښودونکى کافر نه ګڼل کېږي – د ياد شوي حديث څخه داهم معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکي عقيده صحيح ده ليکن بياهم ياد شوي علماء (امام شافعي او امام مالك) يې هغه وخت کافر ګڼي چي په قصد سره د لمانځه د فرضيت څخه منکره شي هغه لومړني حديثونه د لمانځه پرېښودونکى په کفر مرتد کېدلواو يا خو د وژلو وجوب تري اخيستل کېږي څرنګه چي حنابله وو – علماؤ هم په هغه سره استدلال کړيدى. ذکر شوي علماء دا حديث په هغه شخص سره حمل کوي چي د لمانځه پرېښودونکي دغه د

---

١. محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – لومړى ټوك ٣٧۴ مخ – دار الجميل بيروت د چاپ كال ١٩٧٣م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمانځه پرېښودل حلال وګڼي او یا خو ئې په هغه شخص حمل کوي چې د کومې جزاء مستحق ګرځېدلی وي چې عبارت له وژلو څخه ده ([1]).

۴- د امام شوکاني رحمت الله تعالی علیه نظر:

همدارنګه د اسلامي فقهي د جیدو او برجسته علماؤ څخه امام شوکاني رحمت الله علیه دی چې نوموړی عالم د پرېښودونکي یا (تارك الصلوٰة) په هکله خپل نظر داسي څرګندوي: وائي چې حقه او صحیح خبره داده چې پرېښودونکی د لمانځه کافر دی بایدووژل شي چې زیاته برخه د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب تائید کوي ځکه چې کفر ددې شخص د شفاعت او مغفرت منع کونکی نشي ګرځېدلای، ځکه چې کفر پخپل ذات کښې زیات قسمونه لري. نو بناء په همدې اساس سره پدې خبره سره ئې هغه نورو علماؤ ته په ضمني توګه ځواب ورکړ چې دوي وائې چې دا شخص د شفاعت او مغفرت مستحق نشي ګرځېدلاي. نوموړي په ځواب کښې ورته وویل چې داسي هم نده چې بالکل ددې شخص ته مغفرت ونه شي او یا خو ئې شفاعت قبول نشي.

مثلاً لکه کفر د اهل د قبلې په سبب د بعضي ګناهونو سره حال دا چې بیا هم کېدای شي چې دوی ته مغفرت او مستحق د شفاعت وګرځي خو سره ددې چې خدای [ج] په کفر سره هم مسمٰی کړي.

تر ټولو ضروري خبره چې د یادوني وړ ښکارېږي هغه داده چې د لمانځه د پرېښودونکي وژل به څه ډول وي چې پدې هکله دوه مذهبونه وجود لـــــــري:

۳ وهبه زحلي- فقه اسلامي وادلته – لومړي ټوك ۵۰۴ مخ حقانیه پېښور- ب، ت، ث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

١- جمهورو علماء پدې هکله وائي د لمانځه پريښودونکی (تارك الصلاة) سر بايد په توره ووهل شي او سر دي پرې غوڅ کړل شي البته که چيري ئې توبه نه وي ايستلې.

٢- د احنافو مذهب: د احنافو علماؤ نظر دادی چي د جمهورو علماؤ سره غالباً موافق ندی ځکه چي احناف وائي چي پدې شکل سره نه وژل کيږي لکه څرنګه چي د جمهورو علماؤ نظر دی بلکي احناف وائي دی دي ووهل شي او په بندي خانه کښي دي واچول شي تر څو چي په بنديخانه کښي مړ شي. ځکه دوی زياتوي چي تر ټولو ښه او غوره طريقه د وژلو ئې بنديخانه ده.([1])

[1] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ٨٢مخ – دارالفکر د چاپ کال ١۴٠٣ه ق، څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم فصل

په لمانځه کښي د امامت حکمونه

امامت په لغت کښي: امامت په اصل کښي دامام د لفظ مصدر دی چي د عامي سرپرستۍ په معنٰی سره راځي.

امام په اصطلاح کښي هر هغه شخص ته ویل کېږي چي اقتداء او متابعت ئې په ټولو امورو کښي کېږي.

لکه څرنګه چي خداي [ج] فرمائي: (**و جعلنا منهم ائمة يهتدون بامرنا**) ژباړه: موږ ګرځولي له دوي (مؤمنانو) څخه امامان چي دوي لاره موندونکي دي زموږ په امر سره.([1]) همدارنګه د امام لفظ د اهل لغت له نظره عام دی، نارینه، ښځینه دواړو ته شاملېږي چي جمع ئې ائیمة راځي یعني هغه څوك چي اتمام او د امر پوره والی پرې راغلی وي - او یا داچي هغه چاته ویل کېږي چي اقتداء ورپسي شوې وي.

او یا دا چي امامت هغه روښانه او واضح لاري ته ویل کېږي چي لکه د کوټې د تهداب کرښه په سپینه چونه واچوله شي او پرهغه باندي نقشه رسم شي.([2])

لیکن دغه کوم تحقیق چي وشو دا په عام سطحه دی بلکي یوې ډول ته ئې هم ندی ځانګړی شوی خو زموږ چي پدې ځاي کښي مطلب دې هغه د لمانځه امامت دی.

د امامت اقسام: امامت په دوه ډوله دی:

۱- امامت (کبرٰی) یعني لوي امامت (امارة یا د هیواد رهبري).

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ۱۷۳مخ- حقانيه پيښور ب – ت.

[2] يوئس معلوف المنجد في اللغة – لومړی ټوك – ۱۷مخ – معراج مكتبه – د چاپ كال ۱۳۶۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- امامت (صغرٰی) يعني وړوکی امامت (د لمانځه امامت).

امامت (کبرٰی) يعني لوي امامت: په اصطلاح کښې په عامه توګه د يوه هيواد په خلکو تصرف او قوت لاسته راوړل چي هدف د تصرف څخه اطاعت دي اوهدف د قوې څخه په ديني او دنيوي امورو(چارو) کښې سرپرستي کول دي ([1]).

همدارنګه امامت د حضرت پيغمبر [ص] څخه نيابت دی. په همدې اړوند دوکتور وهبه زحيلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې ليکلي:

(الامامة موضوعة لخلافة النبوة في مراقبت الدين وسياسة الدنيا) ژباړه: امامت قائم مقام ګرځېدل دانبياؤ عليهم الصلوٰة و سلام دي ددين په ساتلو او د دنيا په سياست کښې.

لکه څرنګه چي د امامت کبرٰی لپاره مو اصطلاحي تعريف ذکر کړ نو بناء په همدې اساس ضرور ده چي د امامت کبرٰی حکم بيان کړو.

نو بناء په همدې اساس د ټولو علماؤ په اتفاق (اجماع) سره د امير تعينول په يوه مملکت کښې واجيبي او شرعي امر دی ځکه په يوه دولت کښې چي يو تعداد خلك ژوند کوي نو د هغه لپاره ضرور او واجب ده چي امير ورته تعين کړل شي، تر څو د دوي خپل منځي اختلافات په اصولي توګه حل شي. همدغه راز د خلکو تر منځ د امير ټاکل د هغه هېواد د خلکو شرعي وجيبه ده.

خو ليکن بيا هم ځيني شرطونه ددغه نوع امامت لپاره د السلامي فقهي علماؤ بيان کړي- چي دا شرطونه شيخ الفقهاء علاء والدين حصکفي په خپل کتاب الدار المختارکي داسي بيانوي:

---

[1] وهبه زحلي - فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ۱۷۴مخ- حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه هېواد لپاره د امیر ته ټاکلو کښې لاندي شرطونه ضروري ګڼل کېږي.

۱ شرط دادی چي امیر به مسلمان وي.

۲ شرط دادی چي امیر به اصیل (حر) وي.

۳ شرط دادی چي امیر به عاقل وي.

۴ شرط دادی چي امیر به نارینه وي ځکه د ښځي امارت په اسلامي شریعت کښې جواز نلري.

۵ شرط دادی چي امیر به بالغ وي.

۶ شرط دادی چي امیر به قوي وي د جسم له پلوه.

۷ شرط دادی چي امیر به قریشي وي.

لیکن بیا هم دا خبره ضرور نده چي هاشمي به وي او یا خو به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي لکه څرنګه چي د بعضي اهل تشیع نظر دی د نومورې قبیلې نظر د امامت په هکله علاؤالدین حصکفي په خپل کتاب الدار المختار کښې داسي بیان کړي:

۱) شرط دادی چي امیر به معصوم وي همدارنګه ځیني امامیه او اسماعلیه هم پدې ورسره موافق دي.

۲) شرط دادی چي امیر به هاشمي وي.

۳) شرط دادی چي امیر به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي.

همدارنګه د فاسق شخص تعین د امیر په حیث د اسلامي فقهي علماؤ مکروه ګڼلی دي او عزل کول ئې ضرور دي او یا خو دا چي په ښو اخلاقو سره نومورې ته دعوت ورکړل شي تر څو اصلاح شي.

بیا هم د فاسق شخص تعین د امیر په حیث سره په دریو شرطونو جواز لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ شرط دادی چي اهل الحل والعقد به تعین کړي وي.

۲ شرط دادی چي په میراث به ورته پاتي شوي وي.

۳ شرط دادی چي د ضروري امورو د تنظیم لپاره تعین شوي وي.

امـــــامــــت صغـــــــرٰی:

د اسلامي فقهي علماؤ له نظره امامت صغرٰی په اصطلاح کښې عبارت دی له هغه امامت څخه چي د مقتدی او امام تر منځ په لمانځه کښې رابطه سره ټینګوي- همدارنګه د اصطلاحي تعریف په هکله ځیني څرګندوني نوري هم شته.

امامت صغرٰی عبارت دی د مقتدي پیروي کول په امام پسي په یوه برخه د لمانځه د برخو کښې ([1])

همداراز شیخ علاؤ الدین حصکفي حنفي پدې هکله په خپل کتاب الدر المختار کښې امامت صغرٰی داسي تعریف کړي: امامت صغرٰی عبارت دی له نښلول د مقتدي د لمانځه په امام پسې په لسو شرطونو کښې دي:

۱ نیت د مقتدي دی په امام پسي.

۲ د مقتدي او امام د ځای یووالی دی.

۳ یووالی د لمانځه د امام او مقتدي دی.

۴ شرط دادی چي د امام لمونځ به صحیح وي د ښځینه ؤ د صف څخه به جدا وي (محاذات) به نوي.

۵ شرط دادی چي مقتدي به په امام باندي وړاندي نه وي.

۶ د مقتدي پوهېدل دی په حرکاتو د لمانځه کښې د امام په حال سره.

---

[1] شیخ حسن بن علي اشو بنداي- نورالابیضاح ۷۵مخ حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ علم د مقتدي دی په حال د امام سره چي عبارت له مقیم او مسافر څخه.
۸ شرط دادی چي مقتدي به شریك وي د لمانځه په ارکانو کښې له امام سره، او داسي نـــــــــــور.([1])

خو لیکن بیا هم د اسلامي فقهي علماء پدې هلکه ډول ډول نظرونه لري لکه څرنګه چي شیخ علاؤالدین حصکفي د کشف الاستار په حامش کښې لومړی تعریف ته داسي اشاره کړې لکه څرنګه چي یوه برخه د تعریف د امامت شرطونه وو. لیکن بیا هم نوموړي یاد شوي شرطونه د مقتدي لپاره بیان کړي خو هغه شرطونه چي د امام لپاره دي هغه شپږ شرطونه دي چي داسي ئې بیانوي:

۱ شرط دادی چي امام به مسلمان وي.
۲ شرط دادی چي امام به بالغ وي.
۳ شرط دادی چي امام به عاقل وي.
۴ شرط دادی چي امام به نارینه وي.
۵ شرط دادی چي امام به قاري یعني د قرآن کریم لوستونکی وي.
۶ شرط دادی چي امام به له عذرونو څخه جوړ وي.

امید لرم چي د یاد شوي بحث په هکله همدغه اندازه لیکنه بسوالی وکړي که څه هم نظریات نور هم زیات دي لیکن هغه کوم چي د ضرورت وړ ؤ هغه ته مو مراجعه وکړه او هغه مو راټول کړل. ([2])

[1] علاؤالدین حصکفي- الدار المختار لومړی ټوك- ۸۲مخ- دارالاشاعة العربیة.
[2] لومړنی مرجع- د کشف الاستارحامش – ۴-.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دامامت د صحت شرطونه

۱ اول شرط د امامت اسلام دی:

لومړنی شرط د صحت دامامت کولو څخه اسلام دی ځکه د ټولو علماؤ په اتفاق سره د کافر او مرتد شخص امامت نه صحیح کېږي، چي پدې هکله د یو شمېر علماؤ نظرونه هم لرو:

۱ **د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب:** نوموړی عالم وائي که چېري په یو شخص کښې ددې شك پیدا شو چي آیا دغه سړی مسلمان دی او که کافر او یا مثلاً ددې شك پیدا شو چي دا شخص نر ښځی دی او که جوړ سړی دی نو دا اداء کړی شوی لمونځ ئې صحیح دی او په مقتدیانو (قوم) د لمانځه اعاده او راگرځول نشته تر څو ئې چي صحیح کفر نوي ثابت شوی ځکه ددې دعوې دلیل دادی چي په ظاهر کښې دا شخص لمونځ کوي او خصوصاً بیا امامت کوي نو امامت او یا لمونځ کول د اسلام یوه لویه نښه ده او د ظاهرله پلوه د اندامونو جوړوالی هم پدې دلالت کوي دا معلومېږي چي دا شخص نرښځی ندی خصوصاً هغه څوك چي د نارینهؤ امامت کوي او که چېري معلومه شوه چي دا سړی کافر دی، نو بیا پر خلکو دلمانځه اعاده (راگرځول) واجب دي- څرنگه چي ددې بحث څخه معلومېږي او دا خبره ترې ثابتېږي چي نن زمونږ د خلقیانو او کمونستانو امامت هم صحیح کېدای شي ځکه چي د ذکر شویو علماؤ دلیل لمونځ کول دي نو کمونستان هم فعلاً لمونځ کوي خو بیا هم ضرور نده چي کمونستان امامت وکړي ځکه چي د قوم نیت په اقتداء کولو کښې نه ورپسي صحیح کېږي او د مسلمانانو په وینو یې لاسونه سره دي، که څه هم د یو شخص په اسلام او کفر سره د لمانځه په خاطر حکم کېږي. لکه څرنگه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پرتنيو علماؤ دليل هم پدې شان سره وو- كه څه هم په دارالحرب كښې هم وي چې لمونځ كوي مسلمان ورته ويل كېږي او د ضرورت په وخت كښې ئې امامت كول هم جواز لري.([1])
خو ليكن افضله او بهتره نده كله چې ښه او جيد علماء موجود وي او ياد شوي ډول اشخاص د (قوم) امامت كوي.
٢- د امام شافعي رحمة الله عليه مذهب: امام شافعي [رح] پدې هكله وائي كه چېرې دا خبره د لمانځه د اداء كولو څخه وروسته ثابته شوه چې امام كافر، مرتد او يا نربښځى دى نو بيا په قوم سره د لمانځه راگرځول ضروري دي. ځكه چې ياد شوي خلك د امامت كولو مستحق ندي او د قوم لمونځ نه ورپسې صحيح كېږي.[2]
همدارنگه ددې نظرياتو په تائيد سره علامه الفقهيه محمد طاهر البخاري په خپل كتاب خلاصة الفتوى كښې ليكـلي:
وائي كه چېرې يو شخص د يو قوم يوه مياشت امامت وكړ او بيائې وروسته وويل چې زه خو مجوسي وم نو داسې په اسلام سره مجبوره كېږي د نومړي دا خبره صحيح كېږي چې ووائي د قوم لمونځ صحيح شو همدارنگه ئې وويل چې ما ستاسي يو څه وخت د بې اودسۍ په حال كښې امامت كړى دى ليكن دا خبره هم د نومړي امام د قبول وړ ده ضروري ده چې قوم خپل لمونځ راوگرځوي – په همدې ډول پورتنۍ فقهي جزئيه د امام شافعي او امام احمد بن حنبل د مذهبونو تائيد جوړوي.([3])

---

[1] وهبة زحيلي – ففه اسلامي وادلته – لومړى ټوك ١٧۴ مخ حقانيه پېښور- ب- ت.
[2] وهبة زحيلي – ففه اسلامي وادلته – لومړى ټوك ١٧۴ مخ حقانيه پېښور- ب- ت.
[3] محمد طاهر البخاري- مجموعة الفتوى – لومړى ټوك – ۴۶،۴۵ مخونه – جيبه كوټه – د چاپ كال ١٣٩٧ه ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. دوهم شرط د امامت کولو د سالم عقل درلودل دی:

په همدې توګه د امامت د صحت د شرطونو څخه عقل دی، ځکه چې د عقل په شتوالي د اسلامي فقهي ټول علماء اتفاق لری چې په لیوني (مجنون) پسي اقتداء کول جواز نلري او امامت ئې نه صحیح کېږي. ځکه د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره باطل دی- څرنګه چې د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره صحیح نه شو نو د قوم لپاره په طریقه اولی نه صحیح کېږي. که چېري لېونتوب پداسي شکل سره وو چې ځیني وخت جوړ ؤ او ځیني وخت لیونی ؤ، نو پدې صورت کښې ورپسي صحیح کېږي – لیکن بیا هم کراهیت لري ځکه چې دا خو معلومه نده چې د لیونتوب حالت څه وخت ورباندي راځي کېداي شي چې د لمانځه په منځ کښې ورته راشي او لمونځ فاسد کړي او علت د صحت د لمانځه دادی چې اصل په انسان کښې جوړ والی دی اود مرض راګرځېدل عارض دی نو په عارضي شي سره (احتمال) لمونځ نه فاسدېږي نو بنا په همدې اساس دعقل شتون د امامت د صحت شرط وګرځېده، ددې څخه معلومه شوه چې تر څو یو شخص عاقل نوي اقتداء هم نه ورپسي صحیح کېږي. ([1])

۳- د امامت د صحت د شرطونو څخه دریم شرط بلوغ دی:

څرنګه چې بلوغ د امامت د صحت د شرطونو څخه یو شرط ګڼل کېږي نو په همدې اساس اصلي ممیز یعني دوړوکي هلك امامت هم نه صحیح کېږي چې په دې اړوند د علماؤ نظریات په لاندي ډول دي:

---

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانيه پېښور- ب- ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- جمهور علماء وائي چي د وړوکي هلك امامت د بالغ (كبير) شخص لپاره نه صحيح كېږي، كه فرض لمونځ وي او يا نفلي وي.

۲- امام اعظم ابو حنيفه [رح] هم د جمهور علماؤ سره موافق دى وائي چي د وړوکي هلك امامت كول د بالغ (كبير) شخص لپاره نه صحيح كېږي كه فرض لمونځونه وي او يا نفلي وي.

۳- امام مالك او امام احمد بن حنبل [رح] په مذهب د وړوکي هلك امامت كول د (كبير) شخص لپاره په فرض لمونځونو كښي نه صحيح كېږي – ليكن په نفلي لمونځونو كښي صحيح كېږي مثلاً لكه د تراويح – كسوف يا خسوف لمونځ وي پدې كښي امامت كول صحيح دي او اقتداء كول ورپسي جواز لري.

ځكه ددوى دليل د حضرت ابن مسعود او ابن عباس رضي الله تعالىٰ عنهما حديثونه دي چي وائي:

(لا يؤم الفلام حتّى يحتلم([1]) يعني وړوكى هلك دي امامت نكوي تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلى، ځكه چي امامت د كمال حالت دى بلكي وړوكى هلك اهل د كمال نه دى.

4. امام شافعي(رح) پدي هكله وائي چي د بالغ (كبير) شخص اقتداء كول په وړوكي هلك (صغير) پسي جواز لري او اقتداء ئې ورپسي صحيح ده ځكه د نوموړي امام دليل پدې هكله د عمر بن سلمة حديث دى چي فرمائي [أممت علىٰ رسول الله صلى الله عليه وسلم و انا الغلام ابن سبع سنين]([2]).

[1] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك ۲۰۳ مخ دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳ م.
[2] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك – ۲۰۳مخ – دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر بن سلمة څخه روايت دی چي وائي ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم امامت کاوه او زه اوه کلن هلك وم.

ليکن بيا هم نوموړی صاحب المذهب امام د يو شمېر نورو علماؤ نظر اخلي او ليکي چي د وړوکي هلك امامت کول د جماعت لپاره صحت لري خو کراهيت هم پکښي شته.

4) د امام د صحت د شرطونو څخه نارينه والی دي:

کله چي مقتديان نارينه ښځينه او يا نرښځي وي، خو کله چي نارينه والی د امامت لپاره شرط وګرځيدی بناء په همدې اساس د ښځي او يا نرښځي امامت کول د نارينه ؤ لپاره که فرض لمونځونه وي او يا نفلي وي، نه صحيح کېږي. چي پدې اړوند د ځينو علماؤ نظرونه را اخلو:

أ- د جمهورو علماؤ مذهب:

ياد شوي علماء پدې هکله داسي نظر لري چي که چېري مقتديان ښځينه وي بيا نارينه والی ورته شرط ندی. بناءً د ښځي امامت کول د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره صحيح دی ځکه ددوي دليل د حضرت عائشې رضي الله تعالی عنها حديث دی چي هغي او ام سلمة (رضي الله تعالیٰ عنهما) او عطاء روايت کړی فرمائي: [ان المراة تؤم النساء]([1]). – ژباړه: ښځه امام د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره امامت کولای شي. همدارنګه په دار قطني کښي له ام ورقه رضی الله تعالی عنها څخه نقل شوی فرمائي: [اذن لها ان تؤم نساء دارها]. ([2]) – ژباړه: د حضرت أم ورقه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم نوموړي ته اجازه ورکړه تر څو د خپل کور د ښځو امامت وکړي. بناء په همدې اساس د ياد شويو حديثونو څخه اخيستنه

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم توك – ۲۰۲مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م
[2] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم توك – ۲۰۱مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي چي د ښځينه امام امامت کول د ښځينه مقتديانو لپاره صحيح دي جواز لري.

ب- **امام شافعي رحمة الله عليه مذ هب:** امام شافعي رحمة الله پدې هکله وائي چي د ښځينه ؤ مقتديانو امامت کول او بلکي د ښځو حاضرېدل جماعت ته پداسي حال کي چي امام نارينه وي مکروه والى نلري بلکي صحيح او مستحب (نېك) کار دى. امام به د ښځينه مقتديانو د صف په منځ کښي درېږي.

ت- **دامام احمد ابن حنبل (رح) مذ هب:** دامام احمد بن (رح) څخه پدې هکله دوه ډوله نظرئې نقل شوي دي.

۱- د ښځينه ؤ مقتديانو حاضرېدل مستحب دي او په همدې شان ئې امامت کول هم د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره مستحب دى.

۲- د ښځينه ؤ مقتديانو جماعت ته حاضرېدل او يائې امامت کول غير مستحب دي([1]).

خو دا حج نظر ئې لمړى شماره ده.

ث- **دامام اعظم ابو حنيفه (رح) مذ هب:** د امام صاحب نظر پدې هکله دادى چي د ښځينه ؤ مقتديانو جماعت ته حاضرېدل تنها غير د نارينه ؤ څخه مکروه ګڼي که څه هم د تراوېح، خسوف، کسوف لمونځونو کښې وي، مکروه دى.

ځکه د امام اعظم (رح) دليل پدې هکله داحديث دى: [صلوٰة المراءة في بيتها افضل من صلوٰتها في حجرتها و صلوٰتها في محذعها افضل من صلوٰتها في

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۵مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيتها][1]. ژباړه: د ښځو لمونځونه په کور کښې غوره دي له هغه لمانځه څخه چي په حجر کښې ئې کوي او د ښځي لمونځ په مخدع کښې غوره دی لـه هغـه لمانځـه څخه چي په کور کښې ئې کوي.

او بل دا چي د ښځو حاضرېدلو کښې دوه ممنوعه شيان منځته راځي: يو دا چي د امام درېدل د ښځو د صف په منځ کښې دا مکروه دی او يا خو وړاندې والی د امام په ښځينه ؤ مقتديانو سره راځي چي دا هم مکروه دی. نو بناء په همدې اساس په نارينه امام پسې لمونځ کول او يا جماعت ته حاضرېدل هم مکروه دي، له همدې کبله ئې اذان کول هم مکروه دي.

5. د امامت د صحت د شرطونو څخه پاکوالی دی له جنابت، بې اودسی او نورو نجاستونو څخه چي پدې اړوند د علماؤ نظريات په لاندي توګه ليکو:

أ- **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هکله داسې وائي چي دا ضروري خبره ده چي د بې اودسی يا نورو نجاساتو څخه امام پاك وي كه چېرې د امام په جامه يا بدن زياته اندازه نجاست وي لمونځ ئې باطل دی كه څه هم نومورې امام چي امامت كوي خبروي او يا نوي خبرلمونځ ئې باطلېږي.

ب- **د امام مالك (رح) مذهب:** امام مالك رحمة الله عليه پدې اړوند وائي چي كه چېرې ئې په قصد سره ځان بې اودسه كړی وي نو د امام او مقتديانو دواړو لمونځونه باطلېږي. او كه چېرې ئې په بې خبری سره په جامه يا بدن نجاست وو او

[1] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم ټوك –۱۶۱مخ – دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه د خلاصون څخه وروسته پدې خبر شو لمونځ ئې صحيح دی. او که چاته معلومه شي چي امام بې اودسه او يا جنب دی په پسې ئې اقتداء له سره باطله ده.

خو که چېري امام پدې پوه شوی وی او که نه وي ليکن بياهم د مقتديانو لمونځ ورپسي صحيح کېږي او دوي ته د جماعت د لمانځه ثواب ورکول کېږي – که څه هم امام شافعي او امام احمد ابن حنبل (رح) په لمانځه کښې ورسره موافق ندي مثلاً که چېري وروسته پدې سره پوه شي چي امام بې اودسه دی او يا خو ئې په کاليو او بدن کښې نجاست دی نو ضروري ده چي لمونځ راوګرځوي. ځکه چي د نومړو علماؤ دليل د يوه حديث مضمون دی چي دوکتور وهبه صاحب په خپل کتاب فقه اسلامي کښې نقل کړی وائي: په هغه وخت کښې چي معذور (جنوب) شخص په يو قوم لمونځ اداء کړي نومړی امام دي خپل لمونځ راوګرځوي او د قوم لمونځ صحيح شو([1]).

ج- **د امام شافعي (رح) مذهب**: امام شافعي (رح) وائي چي اقتداء په هغه چا پسي وروسته نه صحيح کېږي چي په هغه د لمانځه اعاده يعني راګرځول واجب وي مثلاً لکه اودس لرونکی چي په تيمامه کونکي پسي اقتداء وکړي او يا هغه شخص چي په بدن يا جامه ئې نجاست وي ليکن د مينځلو څخه ئې هير شوي وي، ددې ډول اشخاصو د لمانځه راګرځول واجب دي.

6. د امام د صحت د شرطونو څخه حسن د قرائت او د لمانځه ارکان دي: چي پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکيو کښې ليکو.

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۶۱مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

أ- د جمهورو علماؤ مذهب:

جمهور علماء وائي د لمانځه ارکان په صحيح توګه اداء کوي او په ښائسته ډول قرآن کريم به لولي. ځکه غير له دې شرطونو څخه امامت هم نه صحيح کېږي نو بناء په همدې اساس د قاري اقتداء په امي پسي نه صحيح کېږي. او د لمانځه راګرځول د قاري لپاره لازم دي. څرنګه چي په ګونګ سړي پسي لمونځ نه صحيح کېږي – که څه هم خپل هم مثله سړي ورپسي اقتداء وکړي امامت کول ئې ورته نه صحيح کېږي.([1])

ب- د امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب:

امام ابو حنيفه رح پدې هکله وائي چي اقتداء په خپل هم مثله شخص پسي جواز لري مګر درې کسان دي چي اقتداء د يوه په بل پسي نه صحيح کېږي:

1. د خنثى (نرښځي) اقتداء کول په خپل مثل پسي نه صحيح کېږي.
2. د مستحاضې اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحيح کېږي.
3. په هغه ښځه پسي د نورو ښځو اقتداء نه صحيح کېږي چي خپل د عادت وخت ترې بې درکه شوی وي.

ددې اشخاصو اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحيح کېږي.

ج- د امام مالك (رح) مذهب:

امام مالك (رح) پدې هکله وائي چي شرط په اقتدائ يا صحت د امامت کښې دادی چي امام به د لمانځه په ارکانو قادر وي که چېري د لمانځه د ارکانو څخه عاجز وي

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۲ مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دا ارکان قولي وي لکه سورة فاتحه لوستل او یا فعلي وي لکه رکوع، سجده، قیام کول، نو اقتداء پدې صورت کښې نه صحیح کیږي – مگر بیا هم د هر هم مثله اقتداء په خپل مثل پسې صحیح کېږي غیر د هغه استثنی شوو خلکو څخه([1]).

۷. د امامت د صحت د شرطونو څخه دادی چي امام به اشاره کونکی نه وي:
همدارنگه د امام د روغتیا جوړوالی د امامت د صحت لپاره شرط گڼل کېږي، یعني امام به اشاره کونکي نه وي ځکه چي د جوړ سړي اقتداء په اشاره کونکي پسي نه صحیح کېږي. پداسي حال کښې چي مقتدی جوړ او امام معذوره وي یعني اشاره کونکی وي ځکه چي مقتدی په ټولو چارو کښې د امام تابع دي د امام د شان څخه دادی چي مستقل به وي ځکه امام د مقتدې ټول مسئولیتونه په غاړه لري. بالاخره د ټولو علماؤ اتفاق پدې سره دی هغه ضعف چي اشاره کول دي او هغه قوت چي استقلال د امام دی دواړه نه سره جمع کېږي. نو بناء په همدې اساس د جوړ سړي لمونځ په اشاره کونکي پسي نه صحیح کېږي.

۸. جوړوالی د عذر څخه د امامت د صحت د شرطونو څخه دی

أ- **د امام اعظم ابو حنیفه او امام احمد بن حنبل (رحمالله) مذهب** پدې هکله داسي څرگند وني لري چي د امام جوړوالی د شرعي عذرونو څخه شرط دی باید داسي شخص امامت وکړي چي دائمي معذور نه وي مثلاً لکه د پوزي څخه دائمي د وینې بهېدل، د باد جاري والی، د بولو جاري کېدل، ددې ډول اشخاصو امامت نه صحیح کېږي لیکن بیا هم دا حکم تر هغه خلکو پوري دی چي د جوړو خلکو امامت کوي.

[1] وهبة زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۷۷مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېري په خپل هم مثله پسي اقتداء وکړي او یا ئې امامت وکړي امامت ئې صحیح دی، ددې ډول مقتدیانو اقتداء هم ورپسي صحیح کېږي. لیکن بیا هم شرط دادی پکښې چې د امام او مقتدیانو عذرونه متحد یعني یو شان وي. نوکه چېري یې عذرونه مختلف وي، امامت او اقتداء ورپسي نه صحیح کېږي. د مثال په توګه ئې یادوم چې که چېري هغه شخص چې بولي ئې جاري وي په هغه چا پسي وروسته اقتداء وکړي چې باد ئې جاري وي نو پدې صورت کښې امامت نه صحیح کېږي او لمونځ ئې د راګرځولو وړ بلکي واجب ده چې لمونځ راوګرځوي. ځکه چې د امام او مقتدیانو عذرونه سره متحد ندي.

که چېري د امام او مقتدیانو عذرونه موافق وه امامت کول ئې جواز لري – یعني د معذورو مقتدیانو لمونځ په معذور امام پسي صحیح دی شرط به داوي چې عذرونه ئې متحد وي([1]).

ب- د امام مالک (رح) مذ هب:

امام مالك (رح) وائي چې د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه لکه د بولو جاريوالی یا د باد جاري والی، ددې ډول عذرونو څخه جوړوالی شرط ګڼي. ځکه نوموړی وائي چې د هغه د شخص امامت مکروه دی چې صاحب العذر وي په نسبت د هغه شخص چې عذر ونه لري.

ج- د امام شافعي (رح) مذ هب:

امام شافعي (رح) د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه شرط نه ګڼي، پدې معنٰی چې امامت مکروه ندی چې امام شرعي عذر یا دائمي مريضي و لري ځکه نوموړی وائي چې په صاحب العذر امام پسي د جوړو مقتدیانو لمونځ صحیح کېږي.

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۹مخ – حقانيه پيښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د امامت د صحت د شرطونو څخه د امام د ژبي روغوالی دی چي هر حرف د ټولو صفتونو سره په خپل مخرج کښې اداء کړي.
چي پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکیو کښې لیکو:

1. **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هکله وائي چي د امام د ژبي جوړوالی ضروري شرط دی لیکن د هغه شخص امامت چي تکرار د حروفو کوي مثلاً تاء تاء یا فاء فاء لولي، جواز لري او اقتداء ورپسي صحیح ده. که څه هم د خپل هم مثله امامت ونکړي بلکي د نورو اشخاصو لپاره هم جواز لري، خو بیا هم پدې صورت کي ئې لمونځ مکروه کېږي – لیکن دا نظریه د جمهوروعلماؤ ده خو امام ابو حنیفه (رح) ورسره موافقت نلري[1].

څرنگه چي د امامت د صحت شرطونه مو یاد کړل خو یو شمېر نور شرطونه دي چي هغه په داخل د مذهبونو کښې دي مثلاً د یو مذهب پدې موافقه وي او بل مذهب ورسره مخالف وي، سره له دې چي په لومړنیو شرطونو کښې اراء او نظرئې د مذاهبوذکر شوي لیکن بیا هم دا هغه شرطونه دي چي د ځینو مذهبونو پرې موافقه وي او ځینو مذهبونو موافقه ورسره نوي مثلاً په مخالف المذهب پسي اقتداء کول.

أ- **د امام شافعي او ابو حنیفه په مذهب سره شرط دادی چي** امام او مقتدي به دواړه د یوه مذهب پیروان وي که چېري د امام ابو حنیفه د مذهب پیروان په امام شافعي مذهبي پیروان پسي اقتداء وکړي او پدې حال کي ددې امام څخه وینه وبهېږي او اودس ونه کړي او یا مثلاً شافعي مذهبي په حنفي مذهبي پسي

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۹۰مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتداء وکړي نو پدې صورت کې د مقتدي لمونځ باطلېږي ځکه پدې سره چې د مقتدي د خپل مذهب په قواعدو سره د امام لمونځ باطل ګڼي نو بناء په همدې اساس په عمومي احکامو او قواعدو کښې د مخالف في المذهب امامت نه صحیح کېږي.

خو امام ابو حنیفه رحمة الله علیه وائي چې په امام شافعي مذهبي مقلد پسې اقتداء کول مکروه دي او امام شافعي (رح) وائي په شافعي مذهبي مقلد امام پسې اقتداء کول بهتره دي نه په حنفي مذهبي او یا نورو مذهبونو پسې یعنې هغه څوك چې د لمانځه په ځینو رکنونو او شرطونو سره معتقد نه وي.

ب- **امام مالك او احمد بن حنبل (رح) وائي:** کوم شی چې د لمانځه په صحت کښې شرط وي په هغه شي کښې اعتبار د امام مذهب ته ورکول کېږي، مثلاً که چیري مالکي مذهبی په حنفي مذهبي - او یا حنفي مذهبی په شافعي مذهبي پسې اقتداء وکړي نو په اوداسه کښې به ټول سرنه مسح کوي ځکه د ټول سر مسح کول شرط ندی نو بناء په همدې دلیل سره د یاد شویو علماؤ په نظر په یاد شویو صورتونو کښې د مقتدي لمونځ صحیح کېږي ځکه د امام د لمانځه په صحت سره په خپل مذهب کښې هغه شی چې شرط وي د مقتدي د لمانځه په صحت کښې نو پدې صورت کښې اعتبار د مقتدي په مذهب سره دی مثلاً لکه مالکي مذهبي او یا حنفي مذهبي چې په داسې حال کښې اقتداء وکړي چې شافعي مذهبي امام نفلي لمونځ کوي نو پدې صورت کښې د مقتدې لمونځ باطل دی ځکه چې د فرض لمانځه اداء کونکی په نفل کونکي پسې د امام مالك او احمد بن حنبل (رح) په مذهب اقتداء باطله ده ځکه د اقتداء د شرطونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو شرط د امام او مقتدي د لمانځه يو والی دی يعني د هغه امام امامت کول د مقتديانو په نسبت صحيح دي چي لمونځ ئې يو وي.

او د هغه مقتدي لمونځ په يو امام پسي صحيح کېږي چي ددوي لمونځ يو وي. بلکي پدې ډول اقتداء او امامت د صحت حکم ورکول کېږي او کوم شرعي نواقص نه ورته راجع کېږي([1]).

2. د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د امام شرط دادی چي عادل به وي.

امام احمد بن حنبل (رح) وائي چي د فاسق شخص امامت کول نه صحيح کېږي يعني هغه امام چي د لويو گناهونو مرتکب شوی وي او يا په وړو گناهونو دوام کوي ددې ډول اشخاصو امامت نه صحيح کېږي – که څه هم په خپل هم مثله پسي اقتداء وکړي بيا هم نه صحيح کېږي. که چېري يو څوك په فاسق سړي پسي اقتداء وکړي نو په مقتدي د لمانځه راگرځول ضرور بلکي واجب دي.

ځکه پدې شرط د نومړي امام په مذهب کښې د اقتداء صحت راځي چي امام عادل وي.

نومړي امام وائي په داسي صورت کښې چي د جمعې او عيدونو لمونځ تيار وي او امام موجود نه وي او امام ته ضرورت پيدا شي نو پدې صورت د فاسق شخص امامت کول جواز لري او اقتداء ورپسي صحيح کېږي.

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۱مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېري عادل امام پیدا شو نو هغه باید امامت وکړي ځکه د متقي او عادل امام په امامت کولو سره د جمعې زیاتوالی راځي او د خلکو نفرت لرې کېږي او د راتلونکو لمونځونو لپاره په جمع سره شوق ورته پیدا کېږي.

خو امام مالك (رح) پدې اړوند وائي د امام عدالت شرط دی د فسق او یا نورو منهیاتو څخه به ئې ځان ساتلی وي خو هغه فسق چي د لمانځه تر امورو پوري متعلق وي مثلاً لکه څوك چي د لمانځه د فرضونو یا شرطونو د اداء په هکله سستي کوي او یا مثلاً غیر د اوداسه څخه لمونځ کوي.

که چېري دامام فسق د لمانځه تر امورو پوري تړلی نه وي مثلاً کله چي امام زاني یا شراب خوړونکي وي امامت ئې صحیح کېږي بلکي مکروه والی لري – چي همدا د رائج مذهب قول دی. همداراز دوکتور وهبه زحیلي هم ددې مذهب په رحجان سره تائید کړی([1]).

3. د امام مالك ، امام اعظم ابو حنیفه او امام احمد بن حنبل (رحمهم الله) د ټولو مذاهبو شرط دادی چي امام به د لمانځه راګرځوونکی نه وی:

پدې هکله د ذکر شوو علماؤ نظر دادی چي په لمانځه راګرځونکي امام پسي دوختي لمانځه اداء کونکي یعني پداسي صورت کښې چي امام د قضاء شوي لمانځه (اعاده) کوي او د وختي لمانځه اداء کونکي مقتدي اقتداء ورپسي نه صحیح کېږي، ځکه د لمانځه راګرځونکي لمونځ په نفلي لمانځه کښې حسابېږي او د فرضي لمانځه اداء کونکي اقتداء په نفل کوونکي پسي د وروسته نه صحیح

[1] وهبۀ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۲مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبري – بلکي يو بل مهم او ضروري شرط پدې اړوند دادی کله چي کوم شخص د يوه قوم امامت کوي د لمانځه د شرطونو او ارکانو په کيفيت بايد عالم وي مثلاً لکه اودس کول يا وخت پېژندنه او داسي نور.

د امامت مکروهات او هغه اشخاص چي امامت يې مکروه دی

١- د فاسق سړي امامت مکروه دی:

د فاسق سړي که څه هم د خپل هم مثله امامت وکړي هم امامت يې مکروه دي. همدغه نظريه د مالکيه وو او شافعيه وو او حنابله وو علماء وو ده دوي وائي چي په فاسق امام پسي لمونځ مکروه دی ځکه چي په ديني امورو کښي غور نکوي نو بناءً په همدې دليل امامت ئي هم مکروه دی خو ليکن بيا هم د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د جمعې او عيد لمونځ ترې استثنی کړی وائي چي پدې لمونځو کي ئې امامت صحيح کبري پدې شرط چي ضرورت وليدل شي او عادل امام نوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب پدې هکله وائي د فاسق امامت کول د خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي يعني که چېري يې همدغه شان فاسق امامت وکړ جواز لري او د نورو خلکو لپاره جواز نلري او امامت ئې د هغوي لپاره مکروه دی.

د مکروه والي دليل ئې چي د فاسق امام امامت کول مکروه دی دا حديث د پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) دی چي ابن ماجه د حضرت جابر (رض) د رسول الله (ص) څخه روايت کړی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: [لاتؤ من امراةً رجلاً و لا اعرابي مهاجراً ولا يؤ من فاجرمؤمناً الاان يقهره بسلطان يخاف سيفيه او سوطه] ([1])

ژباړه: امامت دي نه کوي ښځينه د نارينه وو او امامت دي نه کوي اعرابي د مهاجرينو او امامت دي نه کوي فاجر او فاسق شخص د مؤمن سړي مگر خو بيا هم په هغه وخت کښې يي کولاي شي چي د توري او قمچين څخه ئې وېرېږي. دائې دليل د کراهيت دی اما کوم صحت د امامت دی هغه خو صحيح کېږي ځکه هغه حديث چي شيخانو روايت کړي هغه د لمانځه په صحت سره دليل دي. [ان ابن عمر كان يصلي خلف الحجاج] او [صلو خلف كل بروفاجر][2]

ژباړه: ابن عمر رضی الله تعالی عنه په حجاج بن يوسف پسي لمونځ او اقتداء کوله او په همدې توگه ئې داسي روايت کړی چي ستاسي لمونځ او اقتداء وکړی په هر فاسق او فاجر پسي.

[1] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك ١٩٩ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ كال ١٩٧٣
[2] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك ١٩٩ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ كال ١٩٧٣

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه راز د فاسق او مبتدع د امامت کولو په هکله شیخ سید سابق (رح) په خپل کتاب فقه السنة کښې لیکي چي همدې دلیل سره د علماءو نظر هم زیات موافقت لري دادی چي وائې هر هغه څوك چي لمونځ ئې په انفرادي توگه یعني د ځان لپاره صحیح شي د نورو خلکو لپاره یې هم لمونځ صحیح کېږي خو بیا هم ددې دلیل سره سره د اسلامي فقهي علماؤ د فاسق او مبتدع امامت مکروه کڼي ځکه هغه حدیث چي ابو داؤد او ابن حبان له سائب بن خلاد څخه روایت کړی چي یو شخص د یوه قوم امامت کاوه او د قبلې شریفي طرفته ئې لاړې تو کولې او رسول الله (صلي الله تعالی علیه وسلم) ورته وکتل نو رسول رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمائیل: [لا یصلي لکم][1]

ژباړه: دا شخص دي ستاسي امامت نکوي په هغه وخت کي چي دې شخص د امامت کولو اراده وکړه او غوښتل یې چي امامت وکړي نوموړی (امام) ئې له امامت څخه منع کړاو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په امر ئې خبر کړ. نوموړی (امام) رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورغي او دا جریان ئې ورته بیان کړ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم په جواب کي ورته وویل هو ما امر کړی .... ځکه چي تا خدای (ج) او رسول الله (ص) ته ضرر رسولی دی او نا لائق کار دي کړی، بناء په همدې دلیل د اسلامي فقهي علماء د فاسق او مبتدع شخص امامت مکروه گڼي[2].

٢ – د بدعت کونکي امامت مکروه دی:

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار – دریم ټوك ١٩٩ مه ص دارالجیل بیروت د چاپ کال ١٩٧٣ م

[2] شیخ سید سابق – فقه السنة – لومړي ټوك ٢٠١مخ – دارالفکر- د چاپ کال ١۴٠٣، څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبتدع یا بدعت کونکي امامت د اسلامي فقهي علماء مکروه ګڼي لیکن هغه بدعت کونکي چي پدې بدعت سره کافر نه ګڼل کیږي، مثلاً لکه فاسق خو د فاسق څخه ښه دی. مبتدع یا په دین کي د نوي کار پیدا کونکی هغه شخص ته ویل کیږي چي دده عقیده د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه خلاف وي. دا خلاف ئې په قصد سره نه بلکي د سهوي له کبله وي خو که چیري مبتدع د دین د بدهي او ضروري امورو څخه منکر سي نو کافر ګڼل کیږي. لکه خدای (ج) ته د جسم ثابتول یا لکه د رسول الله صلی الله علیه وسلم او ابو بکر صدیق (رضی الله تعالی عنه) له ملګرتیا څخه انکار کول او حال داچي دا په قطعي نصوصو سره ثابت شوی [اذا یقول لصاحبه] هغه وخت چي رسول الله وویل ابو بکر صدیق رضی الله تعالی عنه ته وویل چي مه غمجن کیږه خدای (ج) له موږ سره دی نو چي لدې ډول صریحي نصوصو او دلائلو څخه منکر شوی وي یو د اسلامي فقهي د ټولو علماؤ په اتفاق سره ددې ډول مبتدع امامت کول نه صحیح کیږي([1]).

3. د ړانده امامت مکروه دی:

د امام اعظم ابو حنیفه، امام مالك او امام احمد بن حنبل (رحمها الله) په مذاهبو د ړانده امامت مکروه دي خو لیکن دا کراهیت ئې تنزیهي دی نه تحریمي، ځکه چي ړوند د نجاست څخه ځان نشي ساتلی خو بیا هم امام ابو حنیفه (رح) یو صورت تري استثنی کړی. هغه حالت دادي چي ړوند شخص اعلم د قوم وي، یعني په ټول قوم عالم وي بیا ئې امامت کول ندي مکروه او د امام شافعي (رح) په مذهب د ړانده امامت صحیح دی – او جواز ئې ورته ورکړی بدون د مکروه والي څخه،

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي و ادلته – دوهم ټوك ۱۸۷مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه چي ړوند شخص ئې په جوړ (د سترګو خاوند) ورقياس کړی بناءً د ړانده شخص امامت صحيح دي ځکه د نومړي امام د مذهب دليل دادی چي ړوند شخص په امامت کي ډير خاشع، عاجز او متضرع وي نو ځکه ئې امامت صحيح دی. نومړی امام زياتوي چي د ړانده امامت د ټولو علماؤ په نظر صحيح دی دليل ئې د ابن عباس (رضی الله تعالی عنه) صحيح حديث رانقل شوی چي فرمائي: [ان النبي صلى الله عليه وسلم استخلف ابن ام مكتوم يؤم الناس و هو اعمٰى([1])]

ژباړه: حضرت آبن عباس رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل کوي وائي چي رسول الله (ص) به ابن ام مکتوم خليفه ګرځاوه په لمانځه کښې نومړي به په خلکو امامت کاوه حال داچي دی ړوند ؤ. ځکه ړوند والی داسي يوه خاصه ده چي د لمانځه افعال او يا مثلاً د لمانځه شرطونه هيڅ نه پرې ګډوډ کېږي دا ړوند د (فاقد الشم) سره مشابهت لري. نو فاقد الشم يعني ورکونکی د ځراغ جوړ سړي دي اقتداء ورپسي صحيح ده. بناء په همدې اساس په ړانده پسي هم اقتداء صحيح ده – همدارنګه ړوند ، بې سترګو ، اعمٰی (شب کور) يا هغه شخص چي د شپې له طرفه څه نهويني د جوړ سړي په حکم کي دی او امامت کول ئې صحيح دي نو ړوند هم د هغه په حکم کي دي.همدارنګه ئې ګونګ هم په ړانده باندي ورقياس کړی او د هغه په حکم کي دی ليکن د حنابله وو مذهب يکښې داده چي امامت کول ئې صحيح کېږي، همدارنګه قاضي ابو علي پدې هکله وائي چي (قطع اليدين) هغه شخص چي لاسونه ئې قطع شوي وي ددې شخص امامت هم صحيح کېږي دا په يوه روايت کي وائي او په بل روايت کي وائي

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم ټوك ١٨٧ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت - .

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د قطع اليدين امامت نه صحيح کېږي او همدارنګه يي قطع الرجلين – يعني هغه شخص چي دواړي پښې ئې قطع شوي وي امامت ئې نه صحيح کېږي.([1])

4. د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلک پرې راضي نوي:

د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلك پرې راضي نوي او يا ورته د کراهيت په سترګه ګوري بلکي دا کراهيت د احنافو په مذهب سره مکره تحريمي دی ځکه حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم دی چي فرمائي [لا يقبل الله صلوٰة من تقدم قوماً و هم له کارهون]([2])

ژباړه: نه قبلولي خداي (ج) د هغه شخص لمونځ چي دی د يوه قوم امامت کوي او خلك پرې راضي نه وي.

همدارنګه پدې هکله له ابي امامة (رض) څخه روايت شويدی چي فرمائي: [ثلاثة لا تجاوز صلوتهم اذانهم و امام قوم و هم له کارهون]([3])

ژباړه: له ابي امامة (رض) څخه روايت شويدی وائي چي: دري کسان دي چي ددوي لمونځونه نه قبولېږي چي د هغو له شمېرې څخه هغه امام دی چي د قوم خوښ نه وي. او همدارنګه پدې هکله استاذ الفقهاء الامام قاضي خان الحسن بن منصورپه خپل کتاب کښې ليکلي دي چي که چېري يو شخص د يوه قوم امامت وکړي خوپداسي حال کښې چي قوم ددې شخص په امامت راضي نه وي، نو که

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم توك ۱۸۸ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت - .
[2] سليمان ابن شعيب – ابي داؤد – دوهم توك – ۸۸ مخ – الداعيه پېښور – ب – ت .
[3] محمد ابن علي شوکاني -

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېري ئې دغه کراهيت ګڼل د فساد له وجهي څخه وي او يا پداسي وجه وي چي قوم ئې په امامت سره غوره وي په نسبت ددي امام سره کېداي شي پدې وجه سره پدې امام ناراضي وي. او که چېري دا شخص (امام) چي امامت ددې قوم کوي په امامت سره حق او غوره وي ددې شخص امامت مکروه نه ګڼل کېږي ځکه چي د جاهل او فاسق سړي دا خاصيت دی چي د علماؤ سره جوړ نه راځي.([1])

5. د لمانځه اوږدوالي په قوم مکروه دی داسي چي دا اوږدوالی د نسبت تر اندازې ازيات وي چي په قرائت او يا نور ذکرونو کښليکن دا مکروهوالی د احنافو علماؤ په مذهب تحريمي دی که چيري قوم نه وي پرې راضي.

۲ – د امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهماالله) مذهب:

امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهماالله) مذهب هم اوږدوالی د لمانځه يا جماعت په قوم مکروه ګڼي ليکن حالت د رضائيت ئې ترې استثنٰى کړی دی. د جماعت په لمانځه کي پداسي حال کښې چي يو شمېر محدود مقتديان او د هغوی شوق هم دې ته وي چي امام بايد زيات قرائت په لمانځه کښي ووائي مکروه نه ګڼل کېږي، صحيح دی. خو اوږدوالی د قرائت مستحب دی دليل د هغه علماؤ چي اوږدوالی په لمانځه کښي مکروه ګڼي د ابي هريره (رض) حديث دی چي د حضرت پيغمبر (ص) څخه نقل کوي – رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: [اذا صلي

[1] حسن بن منصور – قاضيخان – لومړي ټوك – ۴۵مخ حقانيه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احد کم بالناس فاليخفف فان فيهم الضعيف والسقيم والکبيرفاذا صلى لنفسه فليطول ماشاء] ([1])

ژباړه: ابي هريره رضي الله تعالىٰ عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: په هغه وخت کښې چي يو له تاسي څخه امامت کوي په خلکو سپکوالى او تخفيف دي کوي ځکه پدوي کښې به ضعيف او مريض او کبير يعني د زيات عمر خاوند به وي او په هغه وخت کې چي يوازي لمونځ کوي يو شخص نو اوږدوالى دي پکښې کوي په هغه اندازه چي څومره ئي خوښه او اراده شي مفهوم او مطلب ددې حديث دادى چي لنډوالى دي کوي امام په قوم سره خو سره له پوره والي د تسبيح او يا نور جزونه د لمانځه کښې – همدارنګه پدې رابطه ليکي چي تخفيف د امام په قوم سره مستحب دى او يو حديث پدې هکله چي شيخانو د انس (رض) روايت کړى فرمائي: [ماصليت خلف امام قط أ خف صلوة ولا اتم صلوة من النبي صلى الله عليه وسلم]([2])

حضرت انس (رض) فرمائي چي ما لمونځ ندى کړي په هيڅ يوه امام پسي چي ډير سپك (اخف) او ډير پوره په ټولو رکنونو او شرطونو سره وي غير د حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم د لمانځه څخه همدارنګه ابو عمر بن عبدالله ليکي د هر امام لپاره يو امر شته چي په هغي سره اتفاق شوي چي د امام تخفيف په قوم سره مستحب دى ليکن پداسي اندازه تخفيف او سپکوالى چي د لمانځه په اصلي رکنونو، شرطونو او يا نورو ذکرونو کښې کمبود رانه ولي که چيري کمبود او

[1] محمد بن اسماعيل البخاري – لمړى ټوك ۹۷ مخ – قديمي کتابخانه ارام بازار د چاپ کال۱۹۳۸م.
[2] امام مسلم – صحيح المسلم – اول ټوك ۱۸۸مخ- اکرميه پيښور – د چاپ کال ۱۳۴۹دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقصان راولي نو لمونځ نه صحيح کېږي. وروسته وائي چي پدې اړوند د اسلامي فقهي د علماؤ تر منځ هيڅ اختلاف نشته چي په قمخ تخفيف کول په لمانځه کښې مستحب دي.. ([1])

6. په لمانځه کښې د امام انتظار د مقتديانو لپاره چي اقتداء ورپسې وکړي مکروه ګڼل کېږي:

١- د جمهورو علماؤ مذهب:

د جمهورو علماؤ په نظر په لمانځه کښې دننه د امام انتظار کول د نورو خلکو لپاره مکروه دی مثلاً امام په لمانځه کي داخل دي او د نور خلکو اواز ئې واورېدی نو امام انتظار ورته وکړي تر څو دغه خلك لمونځ ورسره ونيسي ځکه د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره په عبادت کښې شريکوالی دی دا جواز نلري اوکراهيت منځته راوړي لدې کبله چي د لمونځ کوونکو څخه مشقت او تکليف رفع شي. هغه څوك چي د امام سره د لمانځه د اول سره څخه شريك وي ډېر حق لري په نسبت د هغه خلکو چي هغه د لمانځه څخه خارج يا وتلي وي او امام ورته انتظار کوي.

٢- د امام شافعي (رح) مذهب:

امام شافعي (رح) پدې هکله ليکي چي د امام انتظار کول مقتديانو ته د لمانځه د نيولو لپاره مستحب دی، پداسي حال کي چي د امام اراده داوي چي داخلك راشي

[1] شيخ سيد سابق فقه السنة – لومړی ټوك – ١٩٥مخ – دارالفکر – د چاپ کال ١۴٠٣ ه ق – څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په ده پسي وروسته اقتداء وکړي. که په قيام، رکوع اويا دوهمه قعده کښې امام ناست وي نو د مقتديانو لپاره انتظار وکړي تر څو جماعت ورسره ونيسي خو بيا هم پدې شرط سره چې انتظار کول ډېر زيات نشي.

مثلاً که چېرې انتظار په ټول لمانځه سره وسي نو په هغې کې به ئې اثر ښکاره نشي البته دا خبره هم ثابته ده چې رسول الله (صلی الله عليه وسلم) به انتظار کاوه او لومړی رکعت به ئې دومره اندازه اوږداوه چې د پښو اواز ئې اورېدل کېده او همدارنګه رسول الله (صلی الله عليه وسلم) جماعت کولو ته هم انتظار کاوه – اول انتظارد رسول الله (صلی الله عليه وسلم) په صلوٰة خوف کښې وو تر څو هغه دوهمه طائفه د خلکو لمونځ ورسره ونسي. بيا هم ابن قدامة الحنبلي الشافعية او قاضي له حنابله ؤ څخه خپل نظر پدې هکله داسي څرګندوي: وائي چې په لمانځه کې د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره (جائز) خو مستحب ندی او طبعي خبره ده چې د علم خاوندانو، فقهاؤ، محدثينو علماؤ لپاره معمولاً انتظار کول کېږي.([1])

همدارنګه پدې هکله شيخ سيد سابق (رح) په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکلي: چې د امام انتظار کول د قوم اړوند ددې لپاره چې مقتديان جماعت ونيسي مستحب دې څکه د ابي سعيد څخه حديث نقل شوی چې فرمائي: [لقد كانت الصلوٰة تقام فيذهب الذاهب الى البيقع فيقضٰی حاجته ثم يتوضاء ثم ياتني والرسول الله صلى الله عليه وسلم في الركعته الاولٰی فمايطولها]([2])

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۰مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] شوکاني محمد ابن علي – نيل الاوطار دريم ټوك – ۱۶۹ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: حضرت ابي سعيد رضي الله تعالى عنه فرمائي چي لمونځ ودريده نو پس تلونكي شخص به بيقع ته تللو او هلته به ئې حاجت پوره كاوه بيا به ئې اودس كولو كله به چي راغلى رسول الله صلى الله عليه وسلم به په لومړي ركعت كي وو او تر دې وخت ه پوري به ئې اوږد كړې ۀ نو بناء په همدې اساس د امام انتظاركول د مقتديانو لپاره مستحب دى ځكه چي پدې كښې د جماعت زياتوالى راځي او ټول خلك د جماعت په لمانځه كي شريك كېږي.

7. د هغه امام امامت مكروه دى چي (كثيراللحان) وي :

يعني دومره اندازه لحن كوي چي معنٰى ته په صريح ډول سره تغير نه ورځي لكه لفظ د (الحمد الله رب العالمين) مثلاً لكه ددال (د) حرف ته جر وركول او يا حرف ها (ه) ته نصب وركول او يا حرف باء (ب) ته د (رب) نصب وركول او داسي نور البته امامت ئې په هغه چا صحيح كېږي چي هغه كثير اللحن نه وي ځكه نومونړي شخص په فرض قراءت سره اداء كړيده بيا هم مكروه والى لري، لكه څرنگه چي د اصلي متن حكم هم داسي دى.

8. د هغه شخص امامت مكروه دى چي د ځينو حروفوپه اداء كښې فصاحت ونه لري لكه د ضاد (ض) يا قاف (ق) حروف د جمهورو علماؤ په نظر غير د احنافو څخه. كه عربي وي او يا عجمي امامت ئې صحيح دى ځكه چي دوي دا حرفونه اداء كولاى شي خو بيا هم مكروهوالى لري.([1])

9. داعرابي امامت مكره دى: هغه شخص چي په صحراگانو كي كي ژوند كوي ولو كه په سفر او يا اقامت كښي وي هم امامت ئې مكره دى لېكن بيا هم د

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۰مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل هم مثله لپاره صحیح کېږي. چي په دې هکله امام اعظم ابو حنیفه (رح) د ترکمنو – کردیانو ،عامي – ټول د اعرابو په جمع کې راوستلي دي نو څرنګه چي د اعرابیانو امامت مکروه دی نو همدارنګه دیاد شویو خلکو امامت هم مکروه دی ځکه علت د مکروهوالي د امات ئې دادی چي په دوي کي جهل زیات وي نو جاهل شخص که اعرابي وي او یا حضري امامت یې مکروه دی خو پداسي حال کي چي عالم شخص موجود وي امام احمد بن حنبل (رح) وایي چي د اعرابي شخص امامت باك نلري او امامت یې صحیح کېږي خو لیکن داضرور ده چي په دیني علومو کي به مهارت لري یعني دیني تعلیم به یې کړی وي.

10. د امام درېدل په لوړ ځاي کې له مقتدیانو څخه لمونځ مکروه کوي د یوه گز په اندازه او یا زیات له یوه گز څخه چي وي کېداى شي چي پدې هکله به ان شاء الله په راتلونکي فصل کي په مفصل ډول سره معلومات تر لاسه کړو.

11. د ولد الزنا (حرامي) امات مکروه دی:

ا- جمهور علماء غیر د حنابله ؤڅخه د ولد الزنا یا حرامي امامت کول د نورو خلکو لپاره مکروه گڼي، دا پداسي صورت کي چي نور خلك موجود وي او حرامي امامت کوي ځکه چي د امامت د مکروهوالي علت ئې داى چي د ولد الزنا یا حرامي خو پلار نشته چي دیني علم ورزده کړي اوددین ښودنه ورته و کړي نو په هدې خاطر نوموړی جاهل پاتي کېږي او داچي د خلکو نفرت هم ترې کېږي، بناءً د ولدالزنا امامت مکروه دی.

ب- احناف علماء پدې هکله خپل نظر داسي څرگندوي: پداسي حال کي چي د ولدالزنا یا حرامي امامت کول مکروه دي خو که چېري متقي او پرهېزگاره عالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځخه جوړ شوی وي نو امامت کول يې صحيح او جواز لري، ځکه چې د امامت مکروه والی د ځينو نيمګړتياو له کبله دي نه د ولدالزناء د ذات په خاطر.

ج- امام مالک (رح) وايي: که چېري د دائمي يا همېشه لپاره امام وي نو امامت کول ئې مکروه دي او که په ځينو ځايونو کي امات وکړي نو بياصحيح او جائز دی بدون له مکروهوالي څخه.

د- امام شافعي (رح) وايې: چي د ولد زنا امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي،او د نورو خلکو لپاره مکروه دی.[1]

ثرنګه چي مو په لومړنيو شمارو کي هغه مکروهات ياد کړل چي د ټولو علماؤ مذاهب پکښې ذکر شوي وو. اوس دلته د امامت يو شمېرنور مکروهات دي چي په ځانګړي توګه د مذهبونو نظرونه پکښې راغلي دي او د يوه خاص مذهب څخه نمايندګي کوي مثلاً:

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب:

پدې ځاي کي هغه شيان ذکر شوي چي د لومړنيو شمارو سره يو څه توپير لري هغه داچي د امام صاحب په نظر د (امرد) واړه هلکان يعني لغړزني امامت کول مکروه تنزيهي ګڼي –که څه هم په ټول قوم کي عالم وي بيا يي هم امامت مکروه دی – پداسي صورت کي چي ددې هلك په امامت کولو سره وېره منځته راځي. مثلاً لکه د شهوت په نظر ورته کتل – که د فتنې وېره نوي نو بيا ئې امامت صحيح او

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۱مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کراهیت نلري چي صحیح قول همدغه دی. همدارنګه د (سفیه) یعني هغه شخص امامت مکروه دی چي تصرفات یې د عقل په مقتضٰی او په شریعت نوي برابر امامت کول یې مکروه دي. همداراز د فلج سوی شخص هم امامت مکروه دی – همدارنګه د برګ (پیس) مرض، مجذوم، مجهوب او هغه چا چي بولي په پیچکاري ترې خارجوي همدارنګه د کوږ یعني هغه کوږ چي په ځینو پښو سره دربدلای سي چي لاس یې غوڅ وي –د شرابو څښونکی، سود خوړونکی، او نمیم یعني هغه شخص چي د خلکو ترمنځ د فساد د تیت او افشاء کولو لپاره خبري وړي، ریا کار (یعني هغه ریا کار چي قصد یې داوي چي خلګ یې ویني، متصنع یعني هغه څوك چي یو نوع تکلف تېروي د عبادت د تحسین لپاره، هغه امام دی چي په اجوره نیول شوی وي پداسي حال کي چي مقیده اجوره ورته معلومه شوې وي او که اجوره نه وي ورته معینه شوې نو بیا هم نه مکروه کېږي ځکه چي دا په صدقه سره ورقیاس کېږي، همدارنګه د ښځینه وو امامت کول هم مکروه ګڼل کېږي. لکه څرنګه چي مو لومړی پدې هکله مفصل معلومات بیان کړل. نو ددغه یاد سویو ټولو خلکو امامت کول مکروه ګڼل کېږي، البته د یاد شویو اشخاصو امامت تنها د احنافو په مذهب کي مکروه دی.([1])

2. دامام مالک (رح) مذهب:

د نوموړي امام په نظر د هغه اشخاصو امامت مکروه دی چي شرعي او یا دایمي مریضان وي مثلاً په مسلسل توګه د بولو یا باد جاري والی ولري او داسي نور لکه دانه لرونکی شخص چي زیات دوام ولري لکه سالدانه چي ورته وایي د جوړ

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړي لپاره يې امامت مکروه دی . همدارنګه د ناسنت شوي او مجهول النسب امامت مکروه دی ځکه دا معلومه نده چي ايا دغه سړی عادل دی او که فاسق دی نو بناء په همدې اساس امامت کول ددې ډول اشخاصو مکروه ګڼل کېږي.

3. دامام شافعي (رح) مذهب:

همدارنګه يو شمېر اشخاص چي د نوموړي امام په نظر ددوي امامت مکروه ګڼل کېږي مثلاً:

ا- د هغه امام امامت کول مکروه دي چي په زور سره امام شوی وی بلکي ددې امامت مستحق نوي.

ب- هغه شخص چي د نجاست څخه ځان نشي ساتلای.

ج- هغه شخص چي په خسيس کسب سره مصروف وي، لکه ښکر لګول.

د- دهغه شخص امامت کول مکروه دي چي پلار يې مجهول وي.

ه- د الزناامامت مکروه دي، ليکن بيا هم د نوموړي امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح دی بلکی د نورو خلکو لپاره نـدی صـحيح، همدارنګـه د ناسـنت شوي امات مکروه دی که څه هم بالغ وي او د وړوکي هلك امامت مکـروه دی که څه هم د ټول قوم عالم وي.

و- هغه څوک چي تکرار د حرفونو کوي او يا کثير اللحن وي امامـت ئـې مکروه ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- د مخالف مذهب امامت کول مکروه دي.

ح- له مقتدیانو څخه د امام په لوړ ځای درېدل مکروه دي بغیر د ضرورت څخه – همدارنګه ئې عکس ددې مسئلې مکروه دی بغیر د ضرورت څخه مثلاً لکه تنګوالی د مسجد – نو بالاخره د یاد شویو اشخاصو امامت کول د نورو امام د مذهب په فروعو کې مکروه ګڼل کېږي.([1])

4. د امام احمد بن حنبل (رحمة الله علیه) مذهب:

د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب کې څرنګه چې مو مخکې ورته اشاره وکړه د یوشمېر خلکو امامت کول په ځانګړي ډول په دغه مذهب کې مکروه ګڼل سوي:

آ- د ړانده یعني بې سترګو شخص امامت کول مکروه دی.

ب- شب کور (اعمٰی) هغه شخص ته ویل کېږي چې د شپې په وخت کې ئې سترګې څه نه ویني دنوموړي شخص امامت کول مکروه دي.

ج- د کوڼ او ګونګ شخص امامت کول مکروه دي (اصم) هغه شخص په ویل کېږي چې نه څه ویلی شي او نه اورېدلی شي ددې شخص امامت مکروه دي.

د- د هغه شخص امامت مکروه دی چې دواړه لاسونه یې قطع وي او یا یې یو لاس قطع وي.

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ه- د مقطوع الرجلين امامت کول د جوړو خلکو لپاره مکروه دی - مګر که چېري بیا هم صحیح شي نو د خپل هم مثله لپاره صحیح کېږي ځکه دا شخص د قیام یعني دریدلو څخه مایوسه شوی وي نو امامت یې نه صحیح کېږي، ځکه دا شخص داسي دی لکه دایمي مریض، بیا هم په صحیح روایت کي ئې امامت کول صحیح کېږي خو مکروه والی لري، لیکن په هغه صورت کي چي امکان ددریدلو ولري ځکه یو شرط د شرطونو د امامت څخه قیام دی امکان لري چي په هغه باقي پښه سره دا شخص قیام وکولی شي او یا احتمال لري چي مصنوعي پښه ئې جوړه کړې وي.

و- د هغه شخص امامت مکروه دی چي پوزه ئې پرې (قطع) شوې وي.

ز- د هغه شخص امامت مکروه دی چي خنده روي او یا مثلاً صورت یې د خندا په ډول جوړ کړی وي.

ح- د هغه شخص امامت مکروه دی چي د خلکو اختلاف وي پکښې چي ایا ددې شخص امامت صحیح کېږي او کنه – نو بناء په همدې اساس امامت کول ئې مکروه دي.

ط- د هغه شخص امامت مکروه دی چي د قرائت لوستلو په وخت کي حرفونه تکراروي.

ي- د هغه شخص امامت مکروه دی چي ځیني حروف صحیح په وضاحت سره نشي اداء کولی – مثلاً ضاد (ض) او قاف (ق).

ک- د هغه شخص امامت مکروه دی چي له مقتدیانو څخه په لوړ ځای ولاړ وي د ګز په اندازه او یا زیات د یوه ګزه څخه خو بر عکس ددې مسئلې کراهیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نلري، مثلاً که څه اندازه مقتديان د امام څخه لوړ ولاړ وي نـو مکـروه نـه ګڼـل کېږي.([1])

ل- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چي د ښځينه وو امامت کوي هغه ښځينه چي بې ګانه اويا بل شخص نه وي ورسره ځکـه پـدې هکلـه يـو حـديث شـريف نقـل دی چـي رسـول الله صـلی الله عليـه وسـلم فرمـائي: [نهي ان يخلو الرجل بالاجنبيه].([2])

ژباړه: رسول الله صلی الله عليه وسلم منع کړي ددې څخه چي يو شخص د بې ګانه ښځو سره پـه يـوه کوټـه يـا اطـاق کښې پاتـه شي. ځکـه پـدې کښـې د امـام لپـاره وسواس پيـدا کېـږي، چي پـورتنی حديث ئې د مکروهوالي دليـل ګرځي. اما کـه چېري د محرماتو يعني هغه ښځو امامت وکړي چي هغه يې محرمي وي لکه مور يا خور او داسي نور او يـا خو بېګانه ښځي وي لـيکن د هغـه سره يـو نارينـه وي بيـا کراهيت نلري، ځکه زيـاتي ښـځي د رسول الله صلی الله عليـه وسلم پـه وخت کي جماعت ته حاضري سوي او ده مبارك ئې امامت کړي خو نارينه به ور سره وو.

م- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چي دده په نسبت نور خلـك ډېـر بهتر ه او عالمان وي ځکه دليل يې ددې حديث مضمون دی چي:

رسول الله صلی الله عليـه وسلم فرمـايي: پـه هغـه وخت کي چي امـامت کـوي يـو شخص د قوم پداسي حال کي چي پدې قوم کي لـه دې امـام څخه بهتـر او احق پـه امامت سره وي نو هميشه به دوي په ټيټ والي کي وي يعنـي اشـاره دې تـه ده کـوم

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

[2] امام صفاني – بسلاالاسلام – دوهم ټوك – ۱۸۳ مخ – دارالسنة –ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت چي په هغه اشخاصو علماؤ پسي اقتداء کول دي د هغه په نسبت د ذکر شوي شخص فضیلت کم لري.

خو بالمقابل یو شمېر نور خلك دي چي امامت یې صحیح دی د نوموړي امام په مذهب سره مثلاً لکه:

- ❖ ولد زنا حرامي یعني چي مور او پلار یې نوي معلوم.
- ❖ لقیط: هغه شخص چي پېدا سوي وي خو کوم نسب ئې نوي معلوم.
- ❖ هغه شخص دی چي د لعان په سبب سره شړل شوي وي او د وطن څخه تللی وي.
- ❖ هغه شخص دی چي خصي شوی وي.
- ❖ هغه شخص چي مسکر وي.
- ❖ هغه شخص دی چي اعرابي، بادیه نشین وي. خو ددې خلکو امامت کول هغه وخت صحیح دی چي په دیني امورو کښې معلومات ولري نو دوي مستحق د امامت ګرځي او اقتداء ورپسي صحیح ده– ځکه چي د رسول الله صلی الله علیه وسلم حدیث په عامه معنٰی راغلی:([1])

[یؤم القوم اقراءهم] . ([2]) ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه خوك چي د قرآنکریم لوستونکی وي ځکه داسي نقل راغلی چي د خپل عصر خلکو به په خلف بن زیاد پسي اقتداء کوله نوموړی د هغه چا څخه وو چي په نسبت د قبیلې یا قوم دده کښې د علماؤ اختلاف وو، د نوموړي په هکله حضرت عائشه صدیقه (رضی الله

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۷ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.
[2] الحسین ابن مسعود – مشکوٰة المصابیح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمڅه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالی عنها) فرمائي: [ليس عليه من وزرا بو يه شي] ژباړه: نشته په ده سره له گناهونو د مور او پلار څخه یو شی یعني د هغه گناهونو مسئول نه گڼل کېږي.

همدارنگه قرآني آیت هم وړاندي کوو: [ولا تذرو وازرة وزراُ خرٰی..] ([1]).
یعني نه نیول کېږي یو شخص د بل شخص په گناه سره او بل داچي هر یو د یاد شویو اشخاصو څخه نارینه دی او د اسلام په دین سره خوښ دی کولی شي چي امامت وکړي لکه څرنگه چي نور خلك د امامت کولو مستحق دي – همدارنگه نوموړی هم مستحق د امامت کولو دی.

څرنگه مو چي مخکي هم دې خبري ته اشاره وکړه چي یو تعداد مسائل تر یاد شویو مذهبونو پوري خاص دي – ځکه چي په عمومیاتو کي مو د امامت صحت او کراهیت د هر ډول اشخاصو په هکله مفصل بیان وکړ. دا یوشمېر هغه اشخاص وو چي تر مذهبونو پوري خاص او کراهیت د امامت یې د همدې مذهب تر نظریې پوري خاص دي – که څه هم په عمومیاتو کښې مو هم اختلاف د مذهبونو ذکر کړ خو بیا هم ددوي نظرونه مو په جدا توگه په دې ځای کښې ولیکل. څرنگه مو چي پدې مطلب کښې هغه مسائل ذکر کړل چي هغه د امامت د صحت او یا کراهیت پوري اړوند وو، نو ان شاءالله په راتلونکي فصل کي به هغه مسائل یادکړو چي خاص تر امام پوري تړلي وي، مثلاً لکه د امام دریدل په د مقتدیانو نسبت سره چي آیا امام او مقتدیان باید چېري ودرېږي او ځیي نور مسائل لکه غوره او بهتره

[1] د بني اسلائیل سوره – آیت ۱۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په امامت سره څوك دی او نورو مسائلو ته به اشاره وکړو چې د امامت تر بحث پوري تړلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم فصل

د امامت خاص حکمونه

غوره او بهتره په امامت کولو سره

غوره او بهتره په امامت کولو سره په شريعت کښې هغه څوك دی چي د لمانځه په احکامو په صحيح طريقه پوه او عالم وي ليکن دا مفهوم د عمومي فقهاؤ علماؤ دی چي پدې مفهوم سره ئې تشريح کړي. که څه هم فقهاء د خپلو مذهبونو په داخل کښې ځانګړي نظريې لري، د ټولو علماؤ نظريې به په مفصله توګه بيان کړو:

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رحمة الله عليه) مذهب:

د امام ابو حنيفه رحمةالله عليه مذهب پدې هکله وائي غوره او بهتره په امامت کولو سره:

ا- هغه شخص دی چي د لمانځه په احکامو عالم وي فقط د صحت او فساد له نظره خو پدې شرط چي د فسق او فحشاء څخه ځان وساتي او په هغه اندازه قرآن کريم ئې حفظ کړی وي چي د لمانځه صحت پرې راځي.

ب- بيا وروسته هغه شخص دی چي تلاوت د قرآن کريم په ښه طريقه او تجويد سره وکولای شي څکه د رسول الله صلیالله عليه وسلم حديث دی چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمائي: [يؤم القوم اقراؤهم لكتاب الله فان كانو فی القراءة سواء فاعلمهم بالسنته] ([1]).

ژباړه: رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: چي امامت دي کوي د قوم لوستونکی د قرآن کريم که چيري د قرآن په لوستلو کښي سره برابر وو بيا هغه شخص دامامت وړ دی چي په سنتو ښه عالم او پوه وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص مستحق او غوره دی په امامت کولو چي متقي او پرهيزګاره وي بلکي د مشبهاتو څخه ئې هم ځان ساتلی وي ځکه تقوٰی او پرهيزګاري د ځان ساتل له محرماتو او مشبهاتو څخه او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

[ان سركم ان تقبل صلوٰتكم فليؤمكم علماءكم فانهم و فدكم فيمابينكم و بين ربكم]([2]).

ژباړه: تاسي خوشحالي کوئ داچي قبول دي شي لمونځونه ستاسي نو امامت دي کوي ستاسي علماء له تاسو څخه ځکه دوي يو ټولی دي ستاسي او د خدای (ج) تر منځ نو بناء په همدې اساس امامت کول ئې هم غوره او بهتره ګڼل کيږي.

د- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي (مسن) يعني د زيات عمر خاوند وي، ځکه د کلان ساله يا د زياد عمر خاوند په امامت کښي زيات خشوع او عاجزي کوي د کلان ساله امام په امامت کولو کښي د جماعت زياتوالی راځي په همدې اړه د حضرت پيغمبر صلی الله عليه وسلم حديث دې چي ابن

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړی ټوك – ١٠٧مخ- اكرمڅه پيښور.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك – ٢٠١ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ١٩٧٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابي ملکيه رضي الله تعالی عنه تـه فرمـائي: [والیؤمکمـا اکبـر کمـا][1] ژبـاړه: او امامت دي کوي هغه شخص چي د عمر د وجهي څخه يې زيات وخت تېر شويوي.

ه- بيا هغه شخص مستحق د امامت دی چي د نېکو اخلاقو خاوند وي يعنـي د خلکو سره ئې نېکه رويه او معامله کړې وي.

و- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي د تهجد لمونځ کوي.

ز- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چـي نېـک، عـالم او شـريف نسبه وي.

ح- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي کالي او جامه ئـې پاکـه وي. يعني د نظافت په مراعاتولو کښې زيات احتياط کوي.

نو بالفرض که چېري داسي صورت منځ ته راشي چي په ذکر شوو ټولو شيانو کښې سره برابر وي پچه [قرعه کشي] دي پخپل منځ کښې واچوي او پخپله هغه شخص دي امامت وکړي چي قوم ته زيات غوره او بهتره وي – او که چېري د قوم تر منځ اختلافات پکښې راشي نو بيا اعتبار د اکثره خلکو رائيو ته ورکول کېږي او بالفرض که چېري په دغه خلکو کښې پاچا وي نو بيا پاچا مستحق دی، وروسته امير مستحق دی، او بيا وروسته قاضي مستحق دی ، او بيا وروسته صاحب المنزل (هغه څوك چي د همدې مسجد په مربوطه ساحه کې يې کور وي او خپل وطن ئې وي که څه هم دا کور يې په اجاره نيولی هم وي ځکه د رسول الله صلی الله

---

[1] امام مسلم – صحيح المسلم- لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قديمي کتابخانه د چاپ کال ۱۳۴۹- دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عليه وسلم حديث دى چي فرمائي: [من راز قوماً فلايؤمهم واليؤمهم رجل منهم] ([1]).

ژباړه: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: چي څوك د يو بل چا زيارت كوي او د هغوي ځاي ته ورغلى وي نو امامت دي نه كوي بلكي امامت دي هغه څوك وكړي چي پخپله ددې قوم څخه وي نو بناء په همدې اساس ددې حديث په مقتضىٰ سره پاچا لومړى دى او بيا قاضي دى نو كه چېري داذكر شوي اشخاص نه وه نو بيا صاحب البيت او يا امام د مسجد يعني امام الحي ورته ويل كېږي چي دهمدغه نوع اشخاصو امامت كول تر ټولو بهتره ښودل شويده.

په الدرالمختار كي امام الفقهاء علاؤالدين حصكفي حنفي ليكلي دي لكه څرنگه چي په فقه اسلامي و ادلته كښې ذكر شويدي په هغه ماده واره شكل ئې ليكلي دي خو ليكن بيا هم نومورى امام ليكي او زياتوي يعني وروسته له هغه شمارې څخه ليكي:

1) **بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت كولو دى چي سر ئې لوي او اندامونه يې كوچني وي.**
2) **بيا وروسته مقيم په مسافر سره مستحق دى.**
3) **بيا وروسته حر (اصيل) په ازاد شوي غلام سره مستحق دى.**
4) **بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دى چي متئمم د بې اودسى څخه وي په هغه متئمم يعني چي تيمم وهونكي د جنابت څخه وي –**

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړى توك – ۱۰۷مخ- اكرمځه پيښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه ددې کتاب په فوائدو برخه کښې ليکلي چې د مزاحمت په وخت کښې دي محراب په څوک نه وړاندي کېږي تر څو قوم غوره شوي شخص نه وي تعين کړی.

5) **هغه شخص مستحق د امامت دی چي درسونه ئې تر ټولو لومړی شروع کړي وي.**

6) **هغه شخص غوره په امامت کولو سره دی چي دار الآفتاء ئې لوستلی وي.**

7) **هغه شخص غوره دی چي دعوې ته ئې مراجعه کړېوي د قاضي حضور ته. باالفرض که چېري سره برابر وه نوبيا دي پچه يعني (قرعه کشي) وکړي تر څو دغه مشکل پرې حل شي – همدارنګه تارخانې فتوٰی ليکلي چي په طالب العلمانو کښې هغه شخص مستحق د امامت دی چي تر ټولو لومړی په سبق پسي وتلی وي نو که چېري اختلاف راشي او شاهدان وو خو صحيح ده او که چېري شاهدان هم نه وه بيا دي پچه (قرعه کشي) وکړي([1]).**

2. دامام مالک رحمة الله عليه مذهب:

د امام مالک رحمة الله په مذهب کښې:

ا- **تر ټولو غوره او بهتره په امامت کولو سره پاچا او يا نائب د پاچا دی که څه هم داسي مسجد وي چي هغه مقرر او تعين شوی امام هم ولري.**

[1] شيخ علاؤ الدين حصكفي – الدر المختار – لومړی ټوك ۸۲او ۸۳مخونه – دارالاشاعة العربيه – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د همدې مسجد مقرر او تعین شوی امام وي چي په فقهي کتابونو کښې ورته د امام الحي لقب ورکړل شوی.

ج- بیا وروسته مستحق د امامت کولو هغه شخص دی چي صاحب المنزل وي یعني د کور څښتن وي خو (مستاءجر) هغه څوک چي دا کور ئې په اجاره سره نیولی وي د کور د مالک څخه غوره او بهتره دی ځکه مستاءجر د منافعو د کور مالک دی او بالفرض([1]) که چېري مالک د کور ښځه وي نو د ښځي لپاره ضرور ده چي داسي شخص نائب او قائم مقام ونیسي چي هغه صلاحیت د امامت کولو ولري ځکه چي د ښځینه امامت د نارینه ؤ لپاره نه صحیح کېږي نو ضرور ده چي داسي یو شخص خلیفه تعین کړي چي هغه مستحق د امامت کولو وي.

د- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه فقیهه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه د حدیثو په علم سره عالم وي د حفظ او روایت له رویه څخه.

و- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه لوستونکی د قرآن کریم وي یعني د قرآن کریم په لوستلو او د تجوید په قواعدو عالم وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي هغه ډېر عبادت کونکی وي مثلاً لکه لمونځ او روژه او داسي نور .

---

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي عام ددې څخه که په خپله دا امام وي او یا خو ئې پلارونه او یا نوره سلسله وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې لوړ نسبی وي مثلاً قریشي – همدارنګه معلوم النسبی په مجهول النسب سره مستحق دی.

ي- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې نیک اخلاق ولري. همدارنګه بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې جامه او کالي ئې نوي او ښائسته وي خو حسن یا ښائسته والي د جامې په شریعت کښې هغه دی چې رنګ ئې سپین وي. بالفرض که چېري په دغه ټولو شرطونو کې سره برابر وو نو بیا قرعه کشي کېږي.

ک- بیا هغه شخص دی چې ډېر تقوا لرونکی وي یعنې هغه متقي چې د مشبهاتو او منهیاتو څخه هم ځان ساتي ددې په خاطر چې په محرماتو کښې واقع نشي.

ل- همدارنګه هغه شخص چې حال ئې معلوم وي د ټولو طرفونو څخه مقدم کېږي په نسبت د مجهول الحال سره او پلار په زوي سره مقدم کېږي او تره (کاکا) د ورور په زامنو مقدم کېږي نو که ټول سره برابر وي نو بیا قرعه کشي کېږي او که چېري قوم پدې ذکر شوي خلکو کې په یوه باندې نورو رضایت درلود یعني معلوم وو چې دا شخص دې امامت وکړي بیا قرعه کشي یعني پچې ایستلو ته ضرورت نسته، هغه خوښ کړي سوی شخص د ي امامت وکړي.[1]

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د امام شافعي رحمة الله عليه مذهب:

ا- د امام شافعي (رح) مذهب پدې هکله ليکي چي غوره او بهتره د خلکو په امامت کولو سره والي[1] دی د خپل ولايت په ځاي کښې ځکـه پـدې هکلـه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقـل سـوی او فرمـائي: [لا يومن الرجل الرجل في سلطانه ولا يقعد في بيته علٰى تكرمته الا باذنه][2].

ترجمـه: رسـول الله صـلی الله عليـه وسـلم فرمـائي چي امامت دي نکـوي يـو شخص د بل شخص د ولايت په ځاي کښي او نه دي کښېني په هغه خاص ځاي او بسـتره کښـې مگـر ددوي پـه اجازه سره. لـيکن امام شوكاني صاحب ددې حديث پـه رابطه ليکي چي د ظاهر لـه پلوه مـراد پـه (سلطان) پاچا سـره هغـه شـخص دی چي سرپرسـتي د خلکـو د امـورو ورتـه سـپارل شـوي او يـا صـاحب البيت يعني د کول خاوند ترې اراده کېږي که څه هم نور خلك د فقهـي – علـم – قراٰن کـريم، تقـوٰی لـه وجهـي څخـه هـم بهتـره وي لـيکن والـي (واکـدار) د خپـل ولايت په ځاي کښي غوره او بهتره دي په امامت کولـو سـره پـه نسـبت د فقهـي عالم يا قاري د قرآنکريم سره.

ب- بيا وروسته له والي څخه هغه شخص مسـتحق د امامـت دی چـي ددائـم لپاره په قوم کښې د يوه مسجد د امام په توگه مقرر شوی وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولـو سـره دی چـي پـه خپـل شخصي ملکيت کښې اوسېږي – همدارنگه مالك د منفعت غوره او بهتـره

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] امام مسلم – صحيح المسلم - لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قديمي کتابخانه – د چاپ کال ۱۳۴۹ – دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی له عالم فقهیه څني لیکن چي ډېر غوره او بهتره او مستحق په امامت سره هغه شخص دي چي مالك د مال وي نه هغه شخص چي په سوال سره ئې غوښتونکی وي. له دغه اشخاصو څخه وروسته:

د- هغه شخص دی چي فقهیه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته لوستونکی یعني قاري د قرآن مستحق په امامت کولو سره دی.

و- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ډېر تقوٰی داره او پرهېزګاره وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي هجرت ئې تر ټولو لومړی کړی وي.

ح- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بهتره او غوره نسب ئې وي.[1]

ي- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ښه غوره او بهتره سوانح او سابقه ولري یعني په ټولنه کښې یې ښه وخت تیر کړی وي.

ك- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کالي او جامه ئې پاك وي.

ل- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بدن ئې پاك وي.

م- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کار او عمل ئې ټول نیك وي.

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ن- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چې غوره او بهتره (صوت) یعني اواز لري.

س- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چې ښه صورت ئې وي یعني د فزیکي جوړښت په لحاظ ښائسته وي.

بالفرض که چیري په دې یاد شویو شیانو په ټولو کي سره برابر وو او بیا وروسته ئې اختلاف منځ ته راغی نو قرعه کشي دي وکړي یعني پچه دي واچوي –بناء په همدې اساس سره عادل شخصیت د فاسق څخه غوره او بهتره دی که څه هم دا فاسق عالم، فقیه، قاري د قرآن کریم هم وي – همدارنگه بالغ د وړوکي هلك څخه غوره او بهتره دی که څه هم وړوکی هلك عالم فقهیه او یا قاري د قرآن کریم وي – همدارنگه مقیم غوره او بهتره دی له مسافر څخه ، د حلالو اولاد د ولد زنا څخه غوره او بهتره دی اما ړوند یعني بې سترگو سړی د هغه بینا په شان دی ځکه دې ته مو لومړی هم اشاره وکړه چې ړوند بې سترگو سړی هغه شیانو ته چې مشغولوي یې نشي لیدلاي ډېر خاشعین او عاجزه وي په لمانځه کي بناءً د سترگو خاوند ټولو شیانو ته پاك چټل شیانو ته گوري نو د لمانځه لپاره چندان التفات او نظر دومره زیات نوي او نه حضور ورته برابر وي – بناء په همدې اساس د ړانده یعني بې سترگو شخص امامت کول د نومړي امام په مذهب صحیح کېږي ځکه همدا ئې دلیل دی لکه چي یاد مو کړ.([1])

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. دامام احمد بن حنبل رحمة الله عليه مذهب

د نومورړي امام په مذهب او نظر ځيني خلک تر ځينو نورو غوره او بهتره بنودل شوي دي چي هغه فعلاً شماره وار ذکر کيږي:

أ- غوره او بهتره په امامت کولو سره هغه څوک دی چي د قرآن کريم په لوستلو سره عالم وي ځکه چي حديث د ابي سعيد خدري رضي الله تعالی عنه روايت کوي چي حضرت پيغمبر (ص) فرمائي: [اذا کانوا ثلاثه فليوءمهم احد هم واحقهم بالامامة اقراءهم].([1]) ژباړه: ابي سعيد خدري رضی الله تعالی عنه حديث نقل کړی، فرمائي: په هغه وخت کي چي دري نفره وي نو يو نفر دي امام وګرځوي بهتره او غوره ددوي په امامت کولو سره قاري يعني په تجويد سره لوستونکی د قرآن دی – همدارنګه رسول الله صلی الله عليه وسلم به بعضي وخت حضرت ابو بکر صديق رضي الله تعالی عنه د امامت کولو لپاره وړاندي کاوه ځکه چي نومړی حافظ د قرانٰ کريم وو. خو سره لدي چي نور فقهاء د صحابهؤ څخه به هم موجود وو او خاص مذهب د امام احمد بن حنبل رحمة الله پدي رابطه هم دادی چي بايد قاري چي په تجويد سره قرانٰ کريم تلاوت کولی شي هغه شخص امامت وکړي ځکه دعبدالله ابن مسعود رضي الله تعالی عنه څخه نقل دی او فرمائي: [يؤم القوم اقراءهم لکتاب الله]([2]).

---

[1] الحسين ابن مسعود – مشکوٰة المصابيح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اکرميه پينور – اکرميه پپښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[2] الحسين ابن مسعود – مشکوٰة المصابيح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اکرميه پينور – اکرميه پپښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه څوك چي ډېر ښه لوستونکی د قرآن کريم وي. خو دا دليل د نورو علماؤ د مذاهبو سره خلاف دی ځکه چي د هغوي په نظر هغه شخص د امامت کولو ډېر مستحق دی چي فقهيه عالم وي او د لمانځه په احکامو پوه وي لکه څرنګه مو مخکښې ياد کړل د هغه ځواب دادی چي د صحابهؤ رضی الله عنهم قاري، لوستونکی د قرآن کريم به ضرور وه چي فقهيه عالم د لمانځه په احکامو سره به هم پوهېده، خو د لمانځه په احکامو پوهېدل په امامت کولو کښې ډېر ضرور دي په نسبت د قرائت يا ښه لوستلو د قرآن کريم سره.[1]

ب- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي قرآن کريم په تجويد سره لولي او هم فقهيه عالم او د لمانځه په احکامو پوه وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي تنهائې قرآن کريم په تجويد سره زده وي، که څه هم فقهي عالم نوي، ليکن چي دومره اندازه معلومات ولري چي هغه د لمانځه پوري متعلق احکامو باندي عالم وي.

د- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي هغه ډېر فقهيه او د لمانځه په احکامو عالم وي.

ه- بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي د قرآن کريم لوستونکی وي خو د لمانځه په احکامو عالم نوي.

و- بالفرض که چېري په دې ټولو شيانو کښې سره برابر وو نو بيا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د لمانځه په احکامو سره تر يوې اندازې پوري عالم وي.

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- او که چېري په فقهي مسائلو کښې هغه احکام چې تر لمانځه پوري متعلق وي او يا په لوستلو د قرآن کريم کښې سره برابر وو نو بيا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې د زيات عمر خاوند وي ځکه چې مالك ابن الحويرث پدې هکله يو حديث نقل کړی او فرمائي [والیؤمکم اکبرکم]([1]). يعني امامت دي کوي ستاسي هغه شخص چې د زيات عمر خاوند وي چې مشروي په تاسي کښې.

ح- بيا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چې نېك او شريف نسبه وي.

ط- بيا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چې تر ټولو لومړی ئې هجرت کړی وييعني تر ټولو لومړی د اسلام دار ته داخل سوی وي.

ي- او بيا هغه شخص مستحق دی چې تر ټولو لومړی ئې اسلام راوړی وي ځکه د ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه حديث دی چې فرمائي: [فان کانوا في الهجرته سواء فاقد مهم مسلماً]([2]) . که چېري په هجرت کښې هم سره برابر وو بيا هغه شخص مستحق دی چې اسلام ئې تر ټولو لمړی راوړی وي. همدارنګه دا عمليه په پلارونو و نيکونو کښې هم جاري کېداي شي نه دا چې خاص اسلام راوړل دده مطرح دي.([3])

ک-بيا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چې تر ټولو متقي او پرهيزګاره وي ځکه پدې هکله خدای (ج) فرمائي: [ان اکرمکم عند الله

[1] الحسين ابن مسعود – مشکوٰة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرميه پېښور – اکرميه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[2] الحسين ابن مسعود – مشکوٰة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرميه پېښور – اکرميه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[3] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتقاكم](1). ژباړه: په تحقيق سره غوره او بهتره خلك د خداى (ج) په نزد هغه څوك دي چي هغه متقيان او وېرېدونكي دي د خداى (ج) څخه. كه چېري پدې ټولو شيانو كښې سره برابر وو بيا دي قرعه كشي وكړي (پچه دي واچوي) اما مسئله د (سلطان) يعني پاچا چي هغه تر ټولو غوره او بهتره وي په امامت كولو سره ځكه چي پدې هكله په خپل اطلاق سره عمل كېږي لكه څرنگه چي مقرر او معين امام مستحق دى چي د فقهي په كتابونو كښې امام الحى ورته ويل كېږي او يا صاحب البيت يعني د كور خاوند مستحق دى. نو همداشان پاچا هم مستحق، تر ټولو غوره او بهتره گڼل كېږي.

---

[1] د الهجرت سورة – ١٣ اية.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقتديان او امام

ضرور ده چي يو څه معلومات ددې د وهمې فقرې په هکله وليکم چي آيا امام د قوم چېري بايد ودرېږي او قوم چېري بايد ودرېږي؟ ځکه ضرور ده چي تر څو د مقتديانو او امام تر منځ فرق وشي او د امام ځاي معلوم شي همدارنګه د قوم دريدلو ځاي بايد معلوم وي تر څو لمونځ د قوم او امام په هغه شرطونو سره برابر شي لکه کوم چي فقهي کتابونو ذکر کړيدي.

دا خو ضروري خبره ده چي امام به د ټول قوم څخه لومړى درېږي مثلاً محراب دى نو امام به د محراب په مخ کښې درېږي دا په هغه صورت کښې چي خلك زيات وي او که چېري خلك لږ وي يعني يو نفر وي نو بيا ضرور ده چي امام به لږ غوندي مخته درېږي او مقتدي به د امام څخه ښې طرف ته د امام د پښو په پاي کښې درېږي ځکه پدې هکله حضرت جابر رضى الله تعالى عنه يو حديث نقل کړيدى چي فرمائي:

[قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يصلى فجئت فقمت على سياره فأخذ بيدي وأدارني حتّى اقامني عن يمينه ثم جاء جابر بن صخر فقام عن يسار رسول الله صلى الله عليه وسلم فاءخذ باءيدينا جميعاً فدفعنا حتّى اقامنا خلفه - رواه مسلم و ابو داؤد][1]. ژباړه: حضرت جابر رضي الله تعالى عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي فرمائي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ولاړ

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۶مخ- اكرميه پيښور – اكرميه پيښور- د چاپ كال ۱۳۶۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سو ددې لپاره چي لمونځ وکړي نو زه راغلم او دده په چپ طرف سره ودرېدم رسول الله صلی الله علیه وسلم زه د لاس څخه ونیولم او تاو ئې کړم تر څو زه ښي طرفته ودرېږم نو بیا وروسته جابر چي د صخر زوي دی ه راغلی – هغه د رسول الله صلی الله علیه وسلم چپ طرف ته ودرېدی بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم زما اود هغه دواړو لاسونه ونیول دواړه ئې د شا طرفته وگرځولو وروسته پسي ودرېدلو او لمونځ مو پسي تمام کړ.

چي ددې حدیث د مفهوم څخه د امام ددرېدلو ځاي همدارنگه د مقتدي ددریدلو ځاي او بلکي د صف جوړول هم تري استنباط کېږي. همدارنگه مستحب خبره داده چي امام د مقتدیانو په مقابل کښې په منځ د صف کښې ودرېږي بلکه نژدې به ورته هغه اشخاص درېږي چي هغوي مشران او یا علماء وي – او یا خو د زیات عمر خاوندان وي ځکه حکمت په وړاندي والي کي دغه نوع اشخاصو دادی چي کوم وخت امام خطاء او یا سهوه کېږي د سهوي او خطاء په صورت کښې به امام ته فتح ورکوي، او یا مثلاً خلیفه گرځو لو ته ضرورت پیدا شي امام کېدای سي ددغه نوع اشخاصو څخه یو څوك ورته خلیفه وگرځوي ځکه لکه څرنگه چي امام باید په وسط د مقابل د مقتدیانو د صف کښې درېږي.

پدې هکله د حضرت ابي هریره رضي الله تعالی عنه څخه یو حدیث روایت شویدی چي فرمائي: [عن النبي صلی الله علیه وسلم قال وسطوا الامام وسدوا الخلل] رواه ابو داؤد. ژباړه: حضرت ابي هریره رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چي رسول االه صلی الله علیه وسلم فرمائي: امام باید د ستاسي د صف په منځ کښې ودرېږي او تاسي خالي ځایونه د صف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډکوی. ددې حدیث مفهوم دادی چې امام باید د مقتدیانو په مقابل کې د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي ځکه دلیل ئې دا ذکر سوی حدیث دی.

همدارنګه مو دا هم ثابته کړه چې امام باید په مقابل د مقتدیانو د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي. نو د امام په نسبت د مقتدیانو ددې درېدلو سره ددې لفظ څخه یو څو نوري ضروري مسئلې هم استنباط کېږي – مثلاً لکه د مقتدیانو څخه د امام یو څه اندازه لوړ درېدل او یا مثلاً د امام درېدل په نسبت د مقتدیانو پداسي حال کي چې د امام او مقتدیانو تر منځ یو (حائل) یعني پرده موجوده وي.

1. **دامام لوړوالی د قوم په نسبت او یا د قوم لوړوالی د امام په نسبت:** پدې هکله شیخ سید سابق رحمة الله علیه په خپل کتاب فقه السنة کښې لیکي چې د امام درېدل په لوړ ځاي په نسبت د مقتدیانو سره مکروه دی د کراهیت دلیل ئې د عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه حدیث دی چې فرمائي: [نهي رسول الله صلی الله علیه وسلم ان یقوم الامام فوق شیء والناس خلیفه]([1]). ژباړه: حضرت عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه فرمائي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم نهي کړې ددې څخه چې امام دې د یوه شي په سر لوړ ودرېږي او قوم دې وروسته ورپسي ولاړ وي.

فرضاً که چېري دامام په لوړ ځاي درېدل د یوه غرض لپاره وي مثلاً لکه د لمانځه تعلیم ورکول قوم ته نو بیا کراهیت له منځه ځي ځکه حضرت سهل بن ساعدي رضي الله تعالٰی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چې ما رسول الله صلی الله علیه وسلم ولیدی چې په منبر ناست وو په هغه ورځ چې منبر جوړ شوی وو بیا وروسته رسول الله صلی الله علیه وسلم تکبیر ووایه بیا ئې رکوع

[1] محمد ابن علي شوکاني – نیل الاوطار دریم ټوك – ۳۳۷ مخ – دارالجیل بیروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه او بیا وروسته شاته راغی او سجده ئې په اصل منبر وکړه بیا راوګرځېدی کوم وخت کښې چې د لمانځه څخه خلاص شو خلکو ته مخامخ شو ورته وئې ویل [ایهالناس انما ضعت هذالتاتموا بي و لتعلموا صلوتي](1)

ژباړه: ای خلکو دا ډول کړنه چې ما ستاسي په مخ کښې وکړه چې تاسي خپل لمونځونه پوره کړی او د خپل لمانځه تعلیم وکړی -یاد شوی حدیث ددې لپاره دلیل دی چې که چېري د کوم غرض په خاطر امام د قوم په نسبت لوړ وي بیا لمونځ نه مکروه کېږي.

اما د مقتدیانو لوړوالی په نسبت د امام سره جائز دی او کراهیت نلري خو لیکن امام شوکاني (رح) لیکي چې که چېري د امام لوړوالی د مقتدي په نسبت ډېر زیات وي مثلاً لکه ۳۰۰ متر لوړوالی پداسي حال کي چې مقتدي د امام په حال نه خبرېږي دا اقتداء د ټولو علماؤ په اتفاق نه صحیح کېږي بلکي د مسجد یا غیر د مسجد کوم توپیر ندی ښودل خو که د یاد شوي اندازې څخه کم وي بیا جواز لري او لمونځ ئې صحیح کېږي. تر څو چې په ممانعت سره کوم دلیل نوي پیدا سوی. همدارنګه پدې اړوند دوکتور وهبه زحیلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې لیکي چې د مقتدیانو په نسبت د امام لوړوالی په څلورو مذهبونو کښې جواز لري خو لږ مکروهوالی پکښې شته که چېري لږ غوندي تفاوت یا ارتفاع ولري نود امام مالك او احمد بن حنبل صاحب له نظره مکروه والی لري. د امام شافعي رحمة الله علیه نظر دادی که چېري د ضرورت حالت وي او یا خوئې د تعلیم

[1] محمد ابن علي شوکاني – نیل الاوطار دریم ټوك – ۳۳۷ مخ – دارالجیل بیروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قصد وي بيا کوم مشکل پکښې نشته لکه څرنګه چي شيخ سيد سابق (رح) هم يادونه کړې خو يو شمېر علماء د امام لوړوالی بالکل ممنوع ګڼې.

اما د اختلاف سبب د ياد شويو علماؤ تر منځ دوه معارض حديثونه دي چي سهل بن سعد (رض) د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کړې فرمائي چي: رسول الله صلی الله عليه وسلم به د خلکو امامت کاوه او هغه به په منبر ناست وو کوم وخت چي به ئې د سجدې کولو اراده وکړه د منبر څخه به کښته شو او سجده به ئې وکړه.

دوهم حديث دادی چي ابو داؤد روايت کړی [ان حذيفة أم الناس علی دکان فاخذ ابن مسعود بقميصه فجذبه فلمافرغ من صلوته (قال الم تعلم انهم کانوا ينهون عن ذلك)][1].

ياد شوی حديث ابو داؤد د همام څخه روايت کړی فرمائي: چي حذيفه رضي الله تعالی عنه د خلکو امامت کاوه پداسي خال کي چي نومړي په لوړ ځاي ولاړ وو – او ابن مسعود رضي الله تعالی عنه د قميص څخه ونيوی او لاندي يې کش کړ هر کله چي د لمانځه څخه فارغ شو ورته وئې ويل چي آيا ته نه ئې خبر چي دوی له دغه ډول عمل څخه منع شوي دي د اختلاف سبب دنومړو علماؤ ترمنځ ياد شوي حديثونه دي. چي ځيني علماء په لومړي حديث عمل کوي او ځيني نور ئې په دوهم حديث عمل کوي[2].

[1] سليمان ابن شعيب ابي داؤد سيستاني – ابي داؤد – لومړی ټوك – ۱۸۸مخ – اکرميه پېښور – ب – ت.
[2] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چي مومخکي هم ورته اشاره وکړه چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي تر منځ (حائل) يعني پټونکی شي وي چي پدې اړوند شيخ سيد سابق په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکي چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي دواړو تر منځ(حائل) يعني پټونکی شي موجود وي جواز لري او اقتداء صحت پيدا کوي خو پدې شرط چي د امام په حرکاتو، قرائت او تکبير اورېدلو مقتدي پوه شي – که چېري په امام پسي اقتداء وکړي او ددوي دواړو تر منځ (نهر) جاري واله وي نو د مقتدي لمونځ صحيح دی او جواز لري همدارنګه ابو مجازا (رح) وايي چي پداسي صورت کي چي يو مقتدی په امام پسي اقتداء وکړي او دوي دواړو تر منځ لويه لاره او يا دېوال وي د نوموړي مقتدي اقتداء صحيح ده ليکن پدې شرط سره چي تکبير تحريمه واوري([1]).

همدارنګه پدې هکله شيخ طاهر بن احمد په خپل کتاب خلاصة الفتوٰی کي ليکي چي (حائط) ديوال مانع د اقتداء څخه نه کېږي نوموړی زياتوي چي د اسلامي فقهي علماء پدې نظردي چي امام محمد صاحب کوم ديوال ياد کړي هغه داسي دېوال دی چي وړوکی او لنډ وي. که دېوال لوړ وي بيا هم اقتداء د مقتدي نه صحيح کېږي ځکه چي داسي ديوال په حائل سره حسابېږي خو که چېري دغه دېوال لوړ وي لکن د مسجد د طرف څخه ورته لاره وي يعني دروازه ولري کله چي مقتدي وغواړي چي امام ته ځان ورورسوي تر څو د امام افعال ووينې او يائې قرائت واوري او دا ياد شوي صورتونه په مقتدي مشتبهه نشي نو د ټولو علماؤ په

[1] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ۲۰۳مخ - دار الفكر – د چاپ كال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتفاق سره د مقتدي اقتداء پدې ټولو صورتونو کښې په امام پسې صحيح کېږي – خو که چېري دروازه چي د مسجد بام (چت) تـه وتلى ده تړلى وي او امکان ئې د وصول امام ته نوي نو شمس الائمة الحلواني (رح) وايي چي بيا هم پدې صورت کي د مقتدي لمونځ کېږي([1]).

[1] شيخ محمد طاهر – خلاصة الفتوٰى – لومړى ټوك – ۱۵۰مخ – حبيبيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تکبیر تحریمې وخت د امام لپاره

څرنګه چې جماعت تیارېږي او امام محراب ته ورانديږي کېږي او یو تعداد خلک د جماعت لپاره حاضر سوي وي او قامت ویل کېږي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي. داچې د اقامت ویلو په منځ کښې او یا خوئې د قامت د خلاصېدو سره سم تکبیر تحریمه ووائې.

پدې هکله جمهور علماء وائي چې امام باید هغه وخت تکبیر تحریمه ووائي چې اقامت خلاص شي او صفونه ټول سره برابر شي وروسته دي تکبیر تحریمه ووائي. خو احناف علماء وائي چې تکبیر تحریمه باید د قامت ویلو په منځ کښې ئې ووایي لیکن غوره او بهتره خبره دا ده چې په هغه وخت کښې چې قد قامت الصلوة کلیمه وویل شي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي.([1])

د نظرونو توپیر د جمهور او احنافو علماؤ تر منځ د حدیثونو ظاهري تعارض دي چې حضرت انس او بلال رضی الله تعالی عنهما ئې روایت کړی کوم چې د حضرت انس رضی الله تعالی عنه حدیث دی چې فرمائي: رسول الله صلی الله علیه وسلم زموږ په منځ کې راوګرځېده مخکښې لدې څخه چې تکبیر تحریمه

[1] مؤلف وهبه زحيلي – کتاب: فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۲۰۴مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

روايـي وئـې فرمايـل [آقيمـوا صـفوفكم و تراصـوا فـاني اراكـم مـن وراء ظهري].([1])

ژباړه: (تاسي ودرږئ او برابر کړي صفونه ستاسي په تحقيق سره زه وينم تاسي زما د شا څخه ورسته) – ظاهراً د حديث څخه معلومېږي چي ذکر شوي نصيحت د قامت ويلو څخه وروسته شوی لکه څرنګه چي د حضرت عمر رضي الله تعالى عنه څخه هم پدي هکله نقل راغلی دی چي حضرت عمر رضی الله تعالى عنه به هغه وخت چي قامت به وويل شو او صفونه به برابر شول بيا به ئې ورته تکبير ووايه.

او لکه چي د حضرت بلال رضی الله عنه حديث دی چي مضمون ئې داسي راځي چي حضرت بلال رضی الله تعالى عنه به اقامت په رسول الله صلى الله عليه وسلم پسي د وروسته وايه او بلال رضی الله تعالى عنه به ورته وويل چي وړاندي والی مکوه زما په امين سره يعني رسول الله صلى الله به دومره اندازه قران کريم لوستلی وو چي تقريباً امين ته به رسيدلی وو او بلال رضی الله تعالى عنه به اقامت ويل لا نه وه خلاص کړي. د حضرت بلال رضی الله تعالى عنه حديث پدې دلالت کوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم به تکبير تحريمه وايه او بلال (رض) به اقامت ويل لا نه وو خلاص کړی. په همدې توګه د

[1] محمد بن اسماعيل البخاري صحيح البخاري – لمړی ټوك – ۱۰۰مخ – قديمي كتابخانه – د چاپ كال ۱۹۳۸م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهورو علماؤ د مذهب معمول هم دا حدیث دی، ددوي نظر هم دا دی چې اقامت ویل چې خلاص شي باید امام تکبیر تحریمه ووائي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ته د فتحي ورکول

دا موضوع کېدای شي په (کتاب مبطلات الصلوة) کښې ښه روښانه سوي وي او اصلي د بحث کولو ځاي ئې هم د لمانځه باطلوونکي ځیزونه دي، نو بايد په هغه ځای کښې بحث ورباندي سوی وي ليکن بيا هم څرنګه چي ياد شوې موضوع تر امام پوري تړلې ده او فتح ورکول امام ته ضرور دي نو بناء په همدې اساس پدې ځای کښې موږ دا موضوع مطلب وګرځوله.

فتح ورکول امام ته صحيح دي او څلورو مذهبونو پرې اتفاق کړی بلکي نور ټولو فقهاء هم امام ته د فتحي ورکول صحيح ګڼلي په هغه وخت کښې چي فتحي ورکولو ته ضرورت پيدا شي چي د صحت روايت ئې د حضرت عمر رضی الله تعالی عنه څخه راغلی – بلکي يو تعداد نور علماء دي چي هغوي ئې صحيح نه ګڼي چي دا نقل د حضرت علي رضي الله تعالی عنه څخه راغلی، نو د اختلاف اساسي او عمده نقطه داده چي د علماؤ اختلاف د رواياتو د اختلاف په اساس دی. لکه څرنګه چي روايت سوی([1]): [صلي رسول الله صلی الله عليه وسلم فترك آية فقال له رجل، يا رسول الله ايت كذا وكذا، قال: فهلا ذكر يتنها؟]([2]).

<u>ژباړه:</u> لکه څرنګه چي روايت سوی چي رسول الله (صلی الله تعالی عليه وسلم) په خلکو لمونځ اداء کاوه بيا ئې يو آيت پرېښوده او يوه سړي ورته

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ٢٠٥ مخ – حقانيه پيښور – ب – ت.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك –٣٧٢ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ١٩٧٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل چي فلانی او فلانی آيت دي پرېښوده – رسول الله (صلی الله عليه وسلم) په جواب کي ورته وويل چي ولي دي نه راپه ياد اوه؟ چي صحيح مي لوستلی وای. کنايه د فتحي ورکولو څخه ده يعني ولی دي فتحه نه راکوله – همدارنګه بل حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل سوی [و روي عنه صلی الله عليه وسلم قال: [يا علي لاتفتح علی الامام في صلوٰة](1).

ددې حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل شوی دی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: اې علي رضی الله تعالی عنه! ته امام ته فتح مه ورکوه په لمانځه کښې نو ددې حديث د مفوم څخه دا معلومېږي چي فتح ورکول امام ته په لمانځه کي نه صحيح کېږي. لٰکن بيا هم صحيح ده په روايت او عمل دواړو کښې هغه دا چي فتح ورکول امام ته د لمانځه په داخل کښې صحيح دي او جواز لري.(2)

1 محمد ابن علي شوکاني – نيل الاوطار دريم ټوک – ۳۷۳ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.
2 وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۲۰۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاتمه

څرنګه چي دا موضوع پاي ته ورسېده پدې کښې د وضعي او حالاتو سره مطابق په زړه پورې مطلبونه ذکر شويدي. د مثال په توګه اول فصل د لمانځه په رابطه ليکل شوی چي په همدې ذکر شوي فصل کښې په زړه پورې مطلبونه دي مثلاً لکه د لمانځه اهميت او ثبوت په اسلام کښې او همدارنګه د لمانځه لغوي او اصطلاحي معناوي، همدارنګه د لمانځه د پرېښودونکي په اړوند احکام بيان شوي او همدارنګه دوهم فصل د امامت صغریٰ (وړوکي امامت) لغوي او اصطلاحي معنیٰ او هغه اشخاص چي امامت کول ئې مکروه دي، هغه شيان چي امامت فاسدوي بلکي يو تعداد نور هغه احکام پکښې بيان شوي چي هغه خاص په امامت پورې مربوط دي خو بعضي نور مسائل چي هغه ددې موضوع متعلق ګڼل کېږي په پوره توګه پکښې بيان شوي.

همدارنګه مو پدې هکله د مستندو فقهي کتابونو څخه مثلاً لکه فقه اسلامي و ادلته – فقه السنة – الدر المختار – او داسي نورو بلکي د حديثو د کتابونو او د نورو موضوعاتو متعلق د کتابونو څخه استفاده کړي.

خو بيا هم د يادوني وړ خبره داده چي که چيري په دې رساله کښې په بعضي ځايونو کښې سهوي صورت نيولی وي او يا خطاء شوې وي، بلکي زه په خپله سهو او خطاء نه وم پوه شوی نو اول د خدای (جل جلاله) څخه د مغفرت غوښتنه کوم بيا د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورونو علماؤ او طالبانو څخه چي دا کتاب مطالعه کوي بخښنه غواړم او هیله لرم چي په وروری او مینه ئې د بل ځل لپاره راته په ګوته کړي.

خدای (ج) ته امید لرم چي دغه اندازه زیار او زحمت ایستل زموږ اول د خدای (ج) د رضاء سبب وګرځي او بیا د هغه شمیر خلکو چي ددې کتاب مطالعې ته اړ شوي وي. او غواړم چي یوڅه اندازه معلومات تري ترلاسه کړي. هغوي ته او د ټولي اسلامي نړۍ د علم او پوهني علاقه لرونکیو خلکو ته سبب د خدمت ګرځیدلی وي. بلکي د یادوني وړ خبره داده چي څرنګه ما غوښتل چي دا کتاب باید زه په زیاته اندازه (محتوٰی) او مطلبونو کښې راټول کړم خو لکه څرنګه چي مشکلات زیات وو او مراجع په هغه ډول چي لازمي وې نه پیدا کیږي نو په همدې اندازه ما اکتفاء وکړه. هیله لرم چي خدای (ج) زموږ زیار او زحمت قبول کړي او د اسلامي ټولني لپاره مو یو خدمت کـــــــــړی وي.

والســـــلام

وما ذالک علی الله بعزیز

قاضی محمد حاکم (شریعتي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـــأخـــذونه

1) قـــــــرآن كـــــــــــريم.
2) صحيح البـخـــــــــاري.
3) صحيح المســــــــــــلم.
4) ســــنن ابـــــــــي داؤد.
5) ابن ماجـــــــــــــــــــه.
6) نيـــــــــل الاوطـــــار.
7) ســبـل الاســــلام.
8) فقه اســــــلامي و ادلتـــه.
9) فقه الســــــــنة.
10) الدر الـــمختـــــــار.
11) خلاصة الفتــــــــوٰى.
12) فتٰــوٰي قاضيخـــــان.
13) نورالايضـــــــــاح.
14) فضـــائل الاعمـــال.
15) تفســــير حرمين شرفين.
16) الـمـنـجــد فـي اللــغـــة.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library